

Rikosnimiketaulukko esitutkinnan tuke- miseksi

Isabella Hoppendorff & Jarkko Hattunen

9/2021

TIIVISTELMÄ

Isabella Hoppendorff ja Jarkko Hattunen: Rikosnimiketaulukko esitutinnan tukemiseksi

Opinnäytetyön muoto: Toiminnallinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Jani Niemi, Pasi Eronen ja Timo Härmä

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus on luoda yksinkertainen ja helppokäyttöinen rikosnimiketaulukko esitutinnan tukemiseksi. Taulukon tarkoitus on säästää varsinkin aloittelevan rikostutkijan aikaa ja mahdollisesti ohjata tutkinnan suuntaa alkuvaiheessa. HavaitSIMME työharjoittelun aikana, että tällaiselle taulukolle voisi olla tarvetta.

Opinnäytetyö koostuu raportista sekä produktissa. Raportissa käsittelemme lainsäädäntöä, esitutkintaan olennaisesti liittyviä asioita sekä valitsemiemme pakkokeinojen edellytyksiä ja käyttötarkoitusta. Lisäksi raportissa esitellään myös Excel-ohjelmalla luodun taulukon tekemiseen liittyvää prosessia. Taulukko koostuu 193 eri rikosnimikkeestä, viidestä esitutkintaan olennaisesti vaikuttavasta tiedosta ja kymmenestä eri pakkokeinosta.

Produktissa käsiteltävät rikosnimikkeet on rajattu yleisempiin rikoksiin, kuten esimerkiksi henkeen ja terveyteen, seksuaalirikoksiin ja omaisuusrikoksiin. Vastaavasti taulukosta on jätetty pois erityis- tutkintaan liittyvät rikokset, kuten valtioon kohdistuvat rikokset, terrorismirikokset, sotarikokset ja työrikokset.

Produkti ei ole poliisihallituksen kautta hyväksytty ja se perustuu kokonaisuudessaan julkisiin lähteisiin. Produktia ei ole tarkoitus jakaa laajasti mutta sitä saa käyttää, mikäli joku kokee tarpeelliseksi.

Sivumäärä: 39 + 17 liitesivua

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 9/2021

Avainsanat: esitutkinta, pakkokeinot, rikosnimikkeet, salaiset pakkokeino, taulukko, tuomiot, rangaistukset

SISÄLLYS

LYHENTEET

1 JOHDANTO	1
1.1 Opinnäytetyön vaihtoehdot	1
1.2 Aiheen valinta	2
1.3 Aineiston hankkiminen	3
1.4 Aiheen rajaus	3
1.5 Taulukon suunnittelu ja toteutus	4
2 ESITUTKINTA YLEISESTI	5
2.1 Todennäköisyyden tasot	6
2.2 Rikoksen vanheneminen	8
2.3 Asianomistajarikos	8
3 LAINSÄÄDÄNTÖ JA PIENI KATSAUS HISTORIAA	9
3.1 Lain syntyminen	12
3.2 Rikosnimikkeistä ja tulkinnasta	12
4 RIKOSPROSESSUALLISET PAKKOKEINOT	15
4.1 Henkilönkatsastus	17
4.2 DNA (Henkilörekisteröinnin yhteydessä)	18
4.3 Laite-etsintä	20
4.4 Pidättäminen	21
5 SALAISET PAKKOKEINOT	24
5.1 Televalvonta	26
5.2 Televalvonta, teleosoitteen tai telepätelaitteen haltijan suostumuksella	27
5.3 Telekuuntelu	28
5.4 Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta	29
5.5 Tekninen kuuntelu	29
5.6 Tekninen laitetarkkailu	31
5.7 Tekninen katselu	32
6 POHDINTA	32
6.1 Haasteet	34

6.2 Luotettavuus.....	34
6.3 Taulukon hyödynnettävyys	35
6.4 Jatkotutkimusehdotus	35
LÄHTEET	36
LIITE 1.....	39

LYHENTEET

EIS – Euroopan ihmisoikeussopimus

EIT - Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

ETL - Esitutkintalaki (806/2011)

ETPK - Esitutkintapöytäkirja

KKO – Korkein oikeus

LaV – Eduskunnan lakivaliokunta

OK - Valtioneuvoston oikeuskansleri

PKL - Pakkokeinolaki (806/2011)

PL - Suomen perustuslaki (731/1999)

PoIL – Poliisilaki (872/2011)

POV - Pidättämiseen oikeutettu virkamies

RL - Rikoslaki (39/1889)

ROL – Laki oikeudenkäynnistä rikosasiassa (689/1997)

1 JOHDANTO

Työharjoittelumme aikana pääsimme näkemään ja kokemaan rikosten selvittämistä käytännössä. Huomasimme, että aikaa kului jatkuvaan tietojen etsimiseen, joko itse rikokseen tai sen mukanaan tuomiin toimivaltuuksiin liittyen. Heräsi ajatus, että saisiko tiedot pakattua yhteen paikkaan, josta tieto olisi helposti saatavilla. Lakitekstit ovat mielestämme hyvin hankalasti tulkittavia ja siksi haluammekin, jopa kärjistetyn yksinkertaisesti selittää esittelemämme asiat.

Tarkoituksemme on tehdä toiminnallisen opinnäytetyömme produktina rikosnimiketaulukko, joka käsittää useita rikosnimikkeitä ja niissä sovellettavia valitsemiamme pakkokeinoja. Lisäksi taulukosta ilmenee syyteoikeuden vanheneminen, rangaistusasteet ja tieto asianomistajarikoksesta. Taulukosta löytyy useita tutkinnallisesti tärkeitä tietoja yhdestä paikasta.

Ensimmäisessä osiossa käsittelemme aihettamme ja kerromme työmme taustoja. Vastaavanlainen taulukko on ollut käytössä ainakin Helsingin poliisilaitoksella, mutta omaan taulukkoomme valitsemme haluamamme pakkokeinot ja päivitämme edellisessä taulukossa olevat tiedot nykyisen lainsäädännön tasolle. Lisäksi kerromme produktin valmistumisen eri vaiheista, aina suunnitelmasta toteuttamiseen asti.

Toisessa osiossa käymme läpi teoriaa yleisellä tasolla poliisin suorittamaan esitutkintaan vaikuttavia asioita ja käsittelemme listaltamme löytyvien pakkokeinojen perusteet ja edellytykset. Jätimme listaltamme pois sellaiset pakkokeinot, jotka ovat hyvin tavanomaisia tutkinnassa, koska niiden käyttämisen edellytykset oppii kyllä suhteellisen nopeasti. Käymme läpi myös nykyistä lainsäädäntöä pakkokeinojen ja esitutkinnan osalta ja katsastamme vähän näiden historiaakin.

Lopuksi pohdimme työmme luotettavuutta ja mahdollisia jatkokehitysmahdollisuuksia. Arvioimme omaa onnistumistamme ja käsittelemme haasteita, joita kohtasimme opinnäytetyötä tehdessämme. Pyörittelemme asioita aiheeseen liittyvän teorian osalta ja oman onnistumisemme kannalta.

Varsinkin aloitteleva tutkija voisi käyttää taulukkoamme apuvälineenä eri tutkintayksiköissä. Taulukosta haluaisimme tehdä mahdollisimman yksinkertaisen, helposti luettavan ja käytännöllisen. Taulukon perimmäinen tarkoitus on nopeuttaa tietojen etsimistä, jolloin säästyisi työaikaa. Taulukosta ilmenevillä tiedoilla on myös mahdollista helpottaa päätöksien tekemistä ja ohjata eri toimivaltuuksien käyttöä esitutkinnassa.

1.1 Opinnäytetyön vaihtoehdot

Ammattikorkeakouluissa opinnäytetyön tekemisen on tarkoitus valmistaa opiskelijaa kohti valmistumisen jälkeen koittavaa asiantuntijuutta. Samalla työn tekeminen opettaa tekijälleen kriittisyyttä, pitkäjänteisyyttä ja tietojen hallintaa. Unohtamatta tietenkään tutkimuksen mukanaan tuomaa ammatillista kasvua. (Hanna Vilkkä & Tiina Airaksinen 2003, 10.)

Ammattikorkeakoulussa opinnäytetyö on mahdollista tehdä erilaisilla keinoilla. Pääosin työn tekemiseen kuitenkin käytetään tutkimuksellista tai toiminnallista opinnäytetyömuotoa.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tarkoitus luoda jokin konkreettinen tuotos. Toiminnallisen opinnäytetyön lopputuotos, eli produkti, voi olla mitä vain työelämään liittyvästä oppaasta tapahtuman järjestämiseen. Tuotoksen toteutustapa riippuu siitä, minkälaiseen kohdeyleisöön työllä on tarkoitus vaikuttaa. Perimmäinen tavoite kuitenkin on, että produkti jollakin tapaa kehittäisi tai vaikuttaisi ammattiyhteisöön. Toiminnallisessa opinnäytetyössä produktin teosta raportoidaan kirjallisesti. (Hanna Vilka & Tiina Airaksinen 2003, 9.)

Tutkimuksellisen opinnäytetyön tutkimusprosessissa on tarkoitus löytää jokin työelämää koskeva ongelma tai muu epäkohta. Aiheeseen tutustutaan aiempien tutkimuksien ja teorioiden kautta. Samalla kerätään ja analysoidaan aineistoa oman tutkimusongelman kannalta. (Pentti V.J. Yliluoma 2001, 1–10.) Tutkimuksen aineistoa voi kerätä määrällisellä tai laadullisella tutkimusmenetelmällä. Määrällisessä eli kvantitatiivisessa menetelmässä tutkimus perustuu suuren osallistujamäärän keskiarvoisiin tuloksiin, kun taas laadullisessa eli kvalitatiivisessa menetelmässä tutkimuksen perustana ovat asiantuntijoiden haastattelut ja heiltä saatu laadukas näkemys ja tieto. Lopuksi raportoidaan siitä mihin johtopäätökseen tai tulokseen tutkimuksessa on tultu. (Pentti V.J. Yliluoma 2001, 1–10, Vilka & Airaksinen 2003, 58–64.)

Päätimme opinnäytetyön tekemiseen tutustuttuamme, että aiomme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, jonka tuloksena syntyy jokin hyödyllinen ja toimiva tuotos.

1.2 Aiheen valinta

Hapuilimme aiheemme kanssa jonkin aikaa. Kun olimme mielestämme päätyneet hyvään aiheeseen, huomasimme aina törmäävämmehän johonkin ylitsepääsemättömältä tuntuneeseen esteeseen. Esimerkiksi muutaman aiheen kohdalla lähdemateriaalia ei ollut tarpeeksi saatavilla tai materiaali ei ollut tarpeeksi luotettavaa opinnäytetyön tekemiseen.

Ennen kuin olimme valinneet edes ensimmäisen aiheemme opinnäytetyöhön, olimme pohtineet ajatuksentasolla taulukkoa, josta ilmeni ainakin rikosnimikkeet ja niissä käytettävät pakkokeinot. Tämä jäi kuitenkin silloin vielä ajatustasolle.

Olimme työharjoittelussa Vaasan - ja Helsingin poliisilaitoksilla. Huomasimme ohjaajiemme välillä pyytävän meitä tarkastamaan rikokseen liittyviä asioita, kuten rangaistusasteikkoa rikosnimikkeelle. Tiedon tarkistamiseen meni aikaa. Käytännössä tarkistimme kyseisen tiedon, joko kännykällä Finlexistä tai Suomen laki -kirjasta. Ajatus taulukosta nousi taas esiin.

Helsingissä Hoppendorff käytti tutkinnassa samantapaista taulukkoa, joka oli erittäin vanha ja osittain jopa puutteellinen nykypäivänä. Taulukon lähteestäkään ei ole mitään tietoa, eikä sitä ole tietävästi sähköisessä muodossa ollenkaan. Aiempaa taulukkoa on kopioitu jo vuosia, joten sen luotavuus on kärsinyt. Päätimme tehdä saman tyyllisen taulukon, joka vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä.

1.3 Aineiston hankkiminen

Haimme tietoa tähän opinnäytetyöhön ainoastaan kirjallisista lähteistä ja ajantasaisista lainsäädännöistä, koska työn luotettavuuteen vaikuttavat lähteet, joita kirjallisuudessa käytetään. Ajantasaiset lähteet ovat luotettavampia nykyisen lain säädännön näkökulmasta, kuin vanhemmat lähteet. (Vilka & Airaksinen 2003, 73.)

Käytimme julkista kirjastoa, josta lainasimme erilaisia kirjoja koskien opinnäytetyön tekemistä, rikosprosessia, esitutkintaa, poliisin tiedonhankintaa sekä rikosoikeutta. Osa teoksista oli suhteellisen vanhoja, mutta niissä oli hyvää tarkentavaa tietoa varsinkin salaisiin pakkokeinoihin liittyen. Emme käyttäneet poliisin omia sisäisiä tiedotteita tai lähteitä, vaikka ainakin salaisten pakkokeinojen osalta niiden tulkitseminen olisi ollut ymmärrettävämpää. Koska halusimme pitää opinnäytetyömme julkisena, emme halunneet käyttää lähteenä tietoa, joka olisi salattava ennen julkaisua.

1.4 Aiheen rajaus

Huomasimme heti alkuun, että emme voi laittaa taulukkoon kaikkia rikoslaissa olevia rikoksia, koska niitä on niin paljon. Siksi valitsimme sellaiset rikokset, joita tutkija mahdollisesti voisi kohdata päivittäisessä työssään. Samoin huomasimme, että emme voi käydä läpi kaikkia pakkokeinojakaan.

Rakensimme taulukkomme mielestämme yleisimpien rikosnimikkeiden ympärille. Päätimme rajata opinnäytetyössämme käsiteltävät rikosnimikkeet siten, ettemme käsitelleet lainkaan seuraavia rikoslain (RL, 39/1889) lukuja:

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan (RL 11), Maanpetosrikoksista (RL 12), Valtiopetosrikoksista (RL 13), Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan (RL 14), Rikoksista sukuoikeuksia vastaan (RL 18), Terrorisimirikoksista (RL 34), Velallisen rikoksista (RL 39), Terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista (RL 44), Sotarikoksista (RL 45), Maahantuontiin ja maastavientiin liittyvät rikokset (RL 46), Työrikokset (RL 47), Ympäristörikokset (RL 48), Eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamisesta (RL 49) sekä Arvopaperimarkkinarikoksista (RL 51).

Edellä mainittuja rikosnimikkeitä emme käsittele taulukossa lainkaan, sillä kyseiset rikosnimikkeet tutkitaan useimmissa poliisilaitoksissa niihin erikoistuneissa tutkintaryhmissä. Koimme, että taulukoon kirjatut rikosnimikkeet ovat yleisempiä päivittäis-, lyhykestoisessa-, pitkäkestoisessa-, sekä ammattimaisessa rikostutkinnassa. Lisäksi käsittelemme vain osittain seuraavia rikoslain lukuja:

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan (RL 15), Rikoksista viranomaisia vastaan (RL 16), Rikoksista yleistä järjestystä vastaan (RL 17), Vapauteen kohdistuvista rikoksista (RL 25), Varkaudesta, kavalluksesta ja luvattomasta käytöstä (RL 28), Rikoksista julkista taloutta vastaan (RL 29), Elinkeino rikoksista (RL 30), Kätkemis- ja rahanpesurikoksista (RL 32), Väärennysrikoksista (RL 33), Yleisvaarallisista rikoksista (RL 34), Tieto- ja viestintärikoksista (RL 38) sekä Aserikoksista (RL 41).

Edellä mainittujen rikosnimikkeiden kohdalla käsittelemme taulukossa vain mielestämme yleisimmät rikosnimikkeet, jotta taulukko pysyisi kohtuullisen rajoissa. Halusimme, että listaltamme löytyy kuitenkin useita rikosnimikkeitä, koska listan tarkoitus olisi olla hyödyksi eri rikostutkinnoissa. Hyötyaste laskisi huomattavasti, jos olisimme käsitelleet vain muutamaa rikosnimikettä.

Opinnäytetyömme tuloksena tuotetusta listasta ja tämän työn teoriaosuudesta ilmenee useita tärkeitä pakkokeinoja sekä vaatimukset ja edellytykset niiden käyttämiselle. Käsittelemme pakkokeinoista henkilönkatsastuksen, DNA:n, laite-etsinnän, pidättämisen, televalvonnan, televalvonnan teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella, telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, teknisen kuuntelun, teknisen laitetarkkailun ja teknisen katselun.

Muita yleisesti käytettäviä pakkokeinoja ovat mm. kiinniottaminen, kotietsintä, paikanetsintä sekä takavarikko. Emme kuitenkaan ottaneet näitä pakkokeinoja listaamme, koska ne ovat käytännössä päivittäisessä käytössä poliisissa ja lisäksi työstämme olisi tullut todella laaja, jos olisimme käsitelleet kaikki pakkokeinot.

1.5 Taulukon suunnittelu ja toteutus

Tavoitteemme oli tehdä taulukosta mahdollisimman yksinkertainen ja helppolukuinen. Jätimme kaikesta turhan visuaalisen kikkailun pois ja teimme hyvin pelkistetyn taulukon. Pohdimme, mitkä rikokset ja pakkokeinot olisi hyvä laittaa taulukkoon, jotta siitä olisi mahdollisimman paljon hyötyä käyttäjälleen.

Tutkimme vanhaa paperista taulukkoa, joka Hoppendorffilla on ollut hallussa melkein 20 vuotta. Mietimme iänikuisen taulukon hyviä ja huonoja puolia. Hyväksi puoleksi totesimme taulukon pelkistetyn ulkomuodon ja selkeän luettavuuden. Huonoksi asiaksi taulukossa havaitsimme sen, että se ei ole tarpeeksi laaja rikosnimikkeiden osalta ja osa sen sisältämästä tiedosta oli vanhentunutta. Lisäksi tietenkin mietimme, että tänä päivänä taulukon tulisi ehdottomasti olla sähköisessä muodossa.

Vanhasta taulukosta poiketen, ”tekninen tarkkailu” ei ole enää sellaisenaan tulkittavissa, sillä tekninen tarkkailu voi nykyään olla, joko suunnitelmallista tarkkailua tai teknistä laitetarkkailua. Kyseiset pakkokeinot ja edellytykset niiden käyttämiseen poikkeavat toisistaan, eikä näitä kahta voida enää luokitella samaksi pakkokeinoksi. Tarkensimme nämä itsenäisiksi pakkokeinoiksi päivitettyssä taulukossamme. Lisäksi uutena salaisena pakkokeinona on tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, jonka halusimme tietenkin lisätä taulukkoomme.

Päädymme tekemään sähköisen Excel-taulukon, koska sitä on helppo käyttää. Emme kokeineet tarpeelliseksi kysellä mielipiteitä Excel-taulukon tai World-taulukon eroavaisuudesta, koska lopputulos olisi ollut samankaltainen joka tapauksessa. Excel-taulukkoa on lisäksi helppo jakaa ja tulostaa sekä sen hakukenttä-toiminnolla on kätevä etsiä kohteita. Lisäksi toiset tykkäävät nykyäänkin pitää paperiversiota käden ulottuvilla ja sähköisestä versiosta se on helppo tulostaa.

Produkti on 17 sivuinen tuotos, jossa on vasemmalla ylhäältä alaspäin listattuna 190 rikosnimikettä. Ylhäällä poikittain on 17 saraketta, jotka koostuvat aiemmin työssämme mainitsemista esitutkintaan vaikuttavista asioista ja pakkokeinoista. Mikäli jonkin näiden 17 poikittaissuunnassa olevan sarakkeen kohdalla on X-merkki, sopii sarakkeen osoittama tieto käytettäväksi kyseisen rikosnimikkeen kohdalla. Taulukossa on lisätiedot osia, jossa kerrotaan, jos rikosnimikkeeseen liittyy jotain poikkeavaa. Esimerkiksi taulukosta ilmenee, että lievä pahoinpitely on asianomistajarikos, mutta jos kyse on lähisuhdeväkivallasta, on se yleisen syytteen alainen rikos.

Emme ole hakeneet produktille laajempaa tutkimuslupaa, eikä sitä ole tarkoitus jakaa laajasti, sillä molempiin olisimme tarvinneet poliisihallituksen luvan.

2 ESITUTKINTA YLEISESTI

Esitutkintalain (ETL, 805/2011) 2 luku 1 §:n mukaan poliisi on yksi esitutkintaa suorittavista viranomaisista. Rikosasioissa esitutkinnan suorittaa pääsääntöisesti poliisi, koska poliisi on yleinen esitutkintaviranomainen (ETL, 2:1.1). Tämä tarkoittaa sitä, että kun tapahtuu rikos, poliisin on käynnistettävä esitutkinta. Tästä säädetään ETL 3 luvun 3 §:n mukaan seuraavasti:

“Esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.” (ETL 3:3.1)

Ennen esitutkinnan aloittamista on selvitettävä rikoksesta epäillyn osallisuus rikokseen, sillä ketään ei saa asettaa aiheettomasti syytteeseen (ETL, 3:3.2). Esitutkinnan osalta voidaan tehdä ratkaisuja esitutkinnan toimittamatta jättämisestä tietyissä tapauksissa. Kuten asianomistajarikokset, joissa asianomistaja ei vaadi rangaistusta ja tutkintaa ei aloiteta tai jo aloitettu esitutkinta on lopetettava. (ETL, 3:9.2.)

Esitutkinta käynnistyy, kun esitutkintaviranomainen, tässä tapauksessa poliisi, saa tietoa mahdollisesti tapahtuneesta rikoksesta. Rikos voi tulla poliisiin tietoon asianomistajan eli rikoksen uhrin kautta tai poliisiin omien tietojen ja tutkinnan kautta. Esitutkintaviranomaisen on kirjattava rikosilmoitus tai sekalaisilmoitus ilman turhaa viivytystä. Poliisiin on vastaanotettava jokainen ilmoitus, joka ei ole ilmiselvästi aiheeton, riippumatta siitä, onko rikos tapahtunut vai ei. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse ottaa vastaan, mikäli ilmoituksesta ilmenee heti, ettei esitutkintaviranomainen voi ryhtyä minkäänlaisiin toimenpiteisiin. Tällainen tapaus voi olla esimerkiksi mieleltään häiriintynyt henkilö, joka tekee ilmoituksen täysin käsittämättömästä asiasta. Tällöin esitutkintaa ei toimiteta. (Fredman ym. 2020, 257–265.)

Lähtökohtaisesti tutkija päättää siitä, mitä toimenpiteitä tutkittavana olevassa asiassa tulisi tehdä. Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, mitä toimenpiteitä esitutkinnassa ylipäätään tehdään, jos tutkittavana oleva asia on epäselvä. Tutkinnan johtaja päättää myös tietyistä toimenpiteistä, mitkä tulisi suorittaa esitutkinnassa. (Fredman ym. 2020, 279.) Esimerkiksi pakkokeinot, niistä päättää yleensä pidättämiseen oikeutettu virkamies eli tutkinnanjohtaja tai joissakin tapauksissa tuomioistuimien. Päätöksistä säädetään tarkemmin pakkokeinolaissa. (Rantaeskola 2019, 280–281.) Esitutkinnan aloittamisesta päättää lähtökohtaisesti aina tutkinnanjohtaja. Tästä huolimatta kiireellisissä tapauksissa, joissa syytettynä on poliisi, esitutkinta voidaan toimittaa ilman tutkinnanjohtajan päätöstä, syyttäjä johtaa tutkintaa (Fredman ym. 279).

Esitutkinta on osa rikosprosessia, jonka tarkoituksena on selvittää rikosoikeudellisesti yksittäisen teon lainvastaisuus. Se ei välttämättä tarkoita todellisen syyllisen löytämistä, sillä esitutkinnan lopputulos voi olla, ettei epäilty henkilö ole oikeuden näkökulmasta syyllistynyt rangaistavaan tekoon, tai selvitetty teko ei täytä rikoksen tunnusmerkistöä. (Fredman ym. 2020, 15.) Esitutkinnassa pyritään selvittämään aineellista totuutta, siis totuutta todisteiden ja näytön perusteella. (Rantaeskola, 2019, 232–233.)

Rikosprosessin aikana tutkijan on tärkeä ajatella lopputulosta, eli sitä, miten kerätyt aineistot ja tiedot näyttävät tuomioistuimessa. Rantaeskolan kirjassa on mainittu esimerkkitapaus, jossa korostetaan epäillyn tunnistamisen olevan yksi tärkeimmistä seikoista tuomioistuimen ratkaisuihin. Vaikka esitutkinta olisi muutoin suoritettu laadukkaasti ja käytännössä täysin oikeaoppisesti, väärin tehty tunnistaminen näyttämällä kuulusteltavalle pelkästään kuvaa epäilyistä, voi kaataa koko syytteen. (Rantaeskola, 2019, 158.)

2.1 Todennäköisyyden tasot

Esitutkinnassa ja pakkokeinolaissa edellytykset erilaisten toimenpiteiden suorittamiseen vaihtelevat näyttökynnyksien mukaan. Eli kuinka paljon on konkreettisia (aineellisia) todisteita rikoksesta, tai millä todennäköisyydellä voidaan olettaa jonkun syyllistyneen rikokseen.

Esitutkinnan aloittamisen osalta vaaditaan suhteellisen vähäistä näyttöä rikoksen tapahtumisesta. Tutkinnan aloittamiseen riittää syytä epäillä -kynnys, joka on alin todennäköisyyden aste. Lain mukaan esitutkinnan osalta vaaditaan eriasteisia todisteita rikoksen tapahtumisesta, epäillyn syyllisyydestä tai jostain muista pakkokeinon edellytyksinä olevista seikoista. Pakkokeino- ja esitutkintalakia tulkittaessa käytetyt todennäköisyyskynnykset on jaettu kolmeen osaan. (Fredman ym. 2020, 708.)

On syytä olettaa ja on syytä epäillä, alin todennäköisyysaste: On syytä olettaa / on syytä epäillä ovat todennäköisyysportaikossa ensimmäisenä ja lievimpänä asteena. Toimenpiteet voidaan toteuttaa hyvin pienellä näyttökynnyksellä, kuten ETL 3:3 §:ssä säädetään:

”...on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.” (ETL 3:3.1.)

Tätä voidaan ajatella käytettävien rikoksissa, jotka ovat jo tapahtuneet. Muistaaksemme koulussa käytettiin todennäköisyyden arvioinnissa esimerkkinä naapurin Mattia, jonka vaimo epäili Matin pettävän häntä. Epäilyn aiheutti Matin paidasta tuoksuva naisten hajuvesi. Vaikka itse tapahtumasta ei ole mitään konkreettista näyttöä, hajuveden perusteella syytä epäillä -kynnys ylittyy. (Fredman ym. 2020, 708–709, Haapaniemi & Ranteskola 2019, dia 20.) Syytä epäillä -kynnystä voi käyttää myös ennalta ehkäisevästi. Esimerkiksi, jos on syytä epäillä henkilön välttelevän esitutkintaa, voidaan hänet joissakin tapauksissa ottaa kiinni esitutkinnan suorittamiseksi (Fredman ym. 2020, 708–709). Kiinniotto on näin ollen lievin muoto henkilön vapauteen kohdistuvasta pakkokeinosta (PKL 2:2.1).

On todennäköistä ja todennäköisin syin epäilty on keskimäinen todennäköisyysaste. Tämä todennäköisyys on hieman vaativampi ilmaisu, kuin yllä mainittu. Pelkkä syytä epäillä -kynnys ei enää riitä, vaan täytyy olla jo näyttöä, jonka perusteella on todennäköisempää, että henkilö on syylistynyt kyseiseen rikokseen, kuin että ei olisi. Matin tapauksessa tämä voisi tarkoittaa punaista tahrää kauluksessa tai fritsua kaulassa. Tällä todennäköisyyden näyttöasteella rikoksesta tai rikoksen tekijästä vaaditaan tosiasiallista näyttöä, koska syytä epäillä -kynnyksen kiinniotto voisi vaihtua pidättämiseen. (Fredman ym. 2020, 708–709, Haapaniemi & Rantaeskola, dia 20).

Erittäin pätevin perusteiden voidaan olettaa, viimeinen ja vahvin portaikossa. Voidaan ajatella kynnyksen olevan suurin todennäköisyys siihen, että epäilty on syylistynyt rikokseen. Tällä perusteella voidaan puuttua ankarasti henkilön vapauteen, esimerkiksi vangitsemalla hänet. Matin tapauksessa Matti jäisi kiinni itsestään, myöntäisi tapahtuneen tai luotettava naapurin rouva olisi nähnyt tilanteen. (Fredman ym. 2020, 708–709, Haapaniemi & Rantaeskola, dia 20.)

Poliisin on aina kyettävä arvioimaan näyttökynnykset tapauksen yksityiskohtien, syy-yhteyden ja ammatillisen kokemuksen kautta. Pieniin yksityiskohtiin tulee kiinnittää huomiota ja havaita niiden vaikutus kokonaisuudessa. Kaiken arvioinnin on perustuttava objektiiviseen näkökulmaan. (Fredman ym. 2020, 710.)

2.2 Rikoksen vanheneminen

Haluamme tässä teoriaosuudessa näyttää selkeästi, kuinka syyteoikeuden eli rikoksen vanhenemisaika määräytyy. Syyteoikeuden vanhenemisajat on kirjattu rikoslain 8 luku 1 §:ään.

Syyteoikeuden vanheneminen määräytyy sen mukaan, kuinka ankara maksimirangaistus laissa on säädetty kyseisestä rikoksesta. Pääsääntöisesti vanhenemisaika alkaa kulumaan siitä päivästä lähtien, kun rikos on tehty. Kun syyteoikeus on vanhentunut, ei asiaa voida enää selvittää ja asiaan liittyviä henkilöitä on pidettävä syyttöminä. (syyttäjälaitos, 2021.)

Rikoksen syyteoikeus vanhenee, jos syytettä ei nosteta:

- 20 vuodessa, kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on yli 8 vuotta vankeutta.
- 10 vuodessa, kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on 2–8 vuotta vankeutta.
- 5 vuodessa, kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on 1–2 vuotta vankeutta.
- 2 vuodessa, kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vuosi vankeutta tai sakkoa. (RL, 8:1.2.)

Yllä mainitusta pystymme päättelemään, että esimerkiksi tavanomaisen pahoinpitelyn syyteoikeus vanhenee siis viidessä vuodessa, koska pahoinpitelyn rangaistusaste on sakkoa tai maksimissaan 2 vuotta vankeutta.

Poikkeus syyteoikeuden vanhentumiseen: Jos rikoksesta määrätty ankarin rangaistus on elinkautinen vankeus, ei sen syyteoikeus vanhene koskaan. Esimerkiksi murhan syyteoikeus ei vanhene koskaan. (syyttäjälaitos, 2021, RL, 8:1.1.)

2.3 Asianomistajarikos

Syyteoikeudesta säädetään laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1 luku 1–17 §:ssä.

Rikoksen uhri tai rikoksen johdosta kärsimään joutunut, on rikoksen asianomistaja, jolla on oikeus vaatia rangaistusta tai vahingonkorvauksia asiassa. Asianomistajan oikeushyvä, eli oikeusjärjestelmän suojelemaa etua, on loukattu rikollisella teolla. Oikeushyvät suojelevat muun muassa henkeä, terveyttä ja omaisuutta. Mikäli rikos kohdistuu esimerkiksi yritykseen, on yrityksessä oltava nimettynä henkilö, joka saa asemansa puolesta edustaa yritystä. Käytännössä henkilö kertoo asianomistajan (yrityksen) oikeudellisista vaatimuksista asiassa. (Fredman ym. 2020, 170–173.)

Asianomistajarikoksissa ensisijainen syyteoikeus on asianomistajalla. Asianomistajan on vaadittava rangaistusta rikoksen tekijälle, jotta poliisi saa aloittaa rikoksen selvittämisen. Käytännössä tällaisia rikoksia ovat lievemmät rikokset, kuten näpistys, lievä pahoinpitely ja lievä petos ym. Asi-

anomistaja voi esittää rangaistusvaatimuksensa poliisille. (Fredman ym. 2020, 294.) Asianomistajalla on oikeus peruuttaa vaatimuksensa epäiltyä kohtaan kesken tutkinnankin. Tällöin poliisin on lopetettava asian tutkiminen. (Rikosuhripäivystys, 2019.)

Poikkeuksena rangaistusvaatimuksen esittämiseen esitutinnan aloittamiseksi on lähisuhdeväkivalta. Lievissäkin (lievä pahoinpitely) lähisuhdeväkivalta tapauksissa poliisi on velvollinen kirjamaan rikosilmoituksen ilman asianomistajan suostumusta. Tällä tavalla voidaan taata uhrin oikeus turva, sillä rikoksesta epäilty ei pääse vaikuttamaan uhrin mahdolliseen halukkuuteen rangaistusvaatimuksen esittämisestä. (Rikosuhripäivystys, 2019.)

Poliisi saa ryhtyä tutkimaan asianomistajarikosta, jos on ilmeistä, että asianomistaja ei vielä tiedä rikoksen tapahtuneen ja rikoksen selvittämisen kannalta tutkinnan aloittaminen välittömästi on välttämätöntä. Asianomistajalle on ilmoitettava mahdollisimman nopeasti tutkinnasta ja kysyttävä rangaistus- ja vahingonkorvausvaatimuksia rikosasian suhteen. Jos vaatimuksia ei ole, tutkinta lopetetaan.

Valtaosa rikoksista on kuitenkin virallisen syyteen alaisia rikoksia, joissa syyttäjällä on ensisijainen syyteoikeus. Tämä tarkoittaa sitä, että poliisi suorittaa esitutkinnan ja syyttäjä saa nostaa syyteen, vaikka asianomistajalla ei olisi minkäänlaisia vaatimuksia tekijää kohtaan. Virallisen syyteen alaiset rikokset poliisin tulee selvittää loppuun saakka, halusi asianomistaja sitä tai ei. Asianomistajarikokset on lueteltu rikoslain lukujen lopussa syyteoikeuskohdassa. (Fredman ym. 2020, 294.)

Asianomistajalla on toissijainen syyteoikeus virallisen syyteen alaisiin rikoksiin. Mikäli syyttäjä ei lähde ajamaan asiaa oikeudenkäynnissä, on asianomistajalla mahdollisuus itse ajaa asiaansa. (Fredman ym. 2020, 170, 294, Rantaeskola, 2019, 165.)

3 LAINSÄÄDÄNTÖ JA PIENI KATSAUS HISTORIAA

Suomen perustuslaissa (PL, 732/1999) säädetään maamme valtiojärjestyksen keskeiset peruseriaatteen. Suomen valtiojärjestys perustuu kansan valtaan ja oikeusvaltioperiaatteelle. Kuten Perustuslain (PL) 1 luvun 2 § säädetään:

“Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia” (PL, 1:2.3).

Poliisi on sisäministeriön alainen organisaatio, jonka tehtävänä on ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä selvittää, ennalta estää ja paljastaa rikoksia. Poliisi noudattaa työtehtävissään Suomen lakia, määräyksiä ja ohjeistuksia. Poliisin tulee toimia osana yhteiskuntaa ja kehittyä sen mu-

kana. Poliisin tulee kaikessa työssään ja tehtävissään olla yhdenvertainen, oikeudenmukainen ja luotettava jokaisessa tilanteessa. Poliisin tavoite on luoda turvallisuutta kaikille tasavertaisesti läpi koko Suomen valtion. (Sisäministeriö, 2021.)

Poliisilain 1 luku 1 § määrittelee poliisin tehtävät, mutta jotta tehtävien hoitaminen hoituisi lain tarkoittamalla tavalla, on sovellettava myös muitakin lakeja, kuten mm. esitutkintalakeja ja pakkokeinolakeja (Fredman ym. 2020, 2).

ETL ja PKL ovat esitutkinnan toimittamista ja rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttämistä koskevia yleislakeja. Ensimmäisiä esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädäntöjä ryhdyttiin valmistelemaan 1800-luvun lopussa, mutta sota-aikana vuosien 1939–1944 välillä valmistelu keskeytyi. Vuonna 1948 lisättiin pidättämistä koskevia säännöksiä vangitsemisen rinnalle ja vuonna 1959 säädettiin takavarikkolaki, johon sisältyi etsintä. Vuoden 1959 jälkeen molempiin lakeihin on tullut lisäyksiä ja muutoksia tasaisin väliajoin. Merkittävin muutos on ollut 1990-luvun jälkeen, kun Euroopan ihmisoikeussopimukseen (EIS) liityttäessä pidättämisaika lyhentyi entisestään neljään vuorokauteen ja pidättämisen sisältö säänneltiin yksityiskohtaisesti. (Fredman ym. 2020, 3-4.)

Salaista tiedonhankintaa koskevat säännökset on säädetty rikosten paljastamiseksi, ennalta estämiseksi ja vaaran torjumiseksi (Hankilanoja 2014, 72). Telekuuntelusta, televalvonnasta sekä teknisestä tarkkailusta säädetään pakkokeinolain 10 luvussa, joka tunnetaan nimellä salaiset pakkokeinot (806/2011). Salaiset pakkokeinot on lisätty pakkokeinolakiin vuonna 1995. Laissa määritellään salaisten pakkokeinojen käyttämisen edellytykset, niiden mukaan käytöllä täytyy voida saada rikoksen selvittämiseksi tarvittavat tiedot. (PKL, 10:2.1.)

Vuonna 2003 toteutettiin osittainen lakiuudistus, jossa muutettiin noin 60 erillistä lainkohtaa pakkokeino- ja esitutkintalaeissa. Esitutkinta- ja pakkokeinolakeihin on tehty viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana paljon muutoksia. Muutoksien taustalle on useita eri syitä, kuten tekniikan kehittyminen ja kehityksen hyödyntäminen poliisitoiminnassa. Poliisin toimivaltaa laajennettiin koskemaan havaittuja puutteita ja tulkinnanvaraisuuksia. Tiedonsiirtovälineet ovat kehittyneet huimaavaa vauhtia ja niitä käytetään yhä useammin rikoksien tekemiseen. Tiedonsiirtovälineiden ja -järjestelmien kehitys ei voi palvella vain rikollisia, siksi myös poliisin on osattava hyödyntää kehityksen tuomia etuja. Kehittyntä teknologiaa käytetään erityisesti salaisissa pakkokeinoissa, mutta myös tavallisessa esitutkinnassa voidaan hyödyntää tekniikkaa. (Fredman ym. 2020, 4.)

Hallituksen esityksessä todettiin tiedonsiirtovälineiden olevan hyödyllisiä poliisin tehtävissä. Hallituksen esitykseen onkin lisätty vuonna 2010 videokuulustelun mahdollisuus esitutkinnassa. Videokuulustelun käyttöä perusteltiin sillä, että sen käytöllä pyritään lisäämään asianomistajan ja todistajan oikeusturvaa, koska video voitaisiin esittää oikeudenkäynnissä ilman heidän läsnäoloaan, mikäli he kokevat sen tarpeelliseksi. (HE222/2010, 62,215,222.)

Rangaistus on rikoslaissa säädetty kielteinen seuraamus rikosentekijälle, jonka langettaa tuomioistuim (Rikoksantorjuntaneuvos, 2021). Suomessa rikokseen syyllistynyt tuomitaan rangaistukseen, joita ovat sakko, vankeusrangaistus, yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus. Vankeusrangaistus voi olla ehdollinen tai ehdoton. Ehdollinen vankeusrangaistus voi tulla kysymykseen silloin, kun kyseessä on enintään kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus. Ehdollinen vankeusrangaistus voidaan suorittaa koeajalla vapaudessa, joko valvotusti tai ilman valvontaa. Ehdottomassa vankeusrangaistuksessa henkilö suorittaa rangaistuksensa suljettuna vankilaan. (Oikeusministeriö, 2009.)

Valtio on ottanut rankaisemisen asiakseen siksi, että rankaisemisesta tulisi tavoitteellista ja järjikepäistä toimintaa, jossa otetaan vakavasti huomioon rikoksesta epäillyn oikeusturva. Rangaistukseen liittyviä teorioita on monia mutta perinteisesti on katsottu, että normit ja lainkäytännöt ennalta estävät rikollisuutta. Kun kansalaiset tietävät, että lain rikkomisesta seuraa suurella todennäköisyydellä rangaistus, he eivät tee rangaistusuhalla kiellettyjä rikollisia tekoja. Rangaistuksella ylläpidetään luottamusta siihen, ettei lakia voi rikkoa seuraamuksetta. Samalla tehokas oikeusjärjestelmä viestittää ihmisille moraalisesti siitä, mikä on sallittua ja mikä ei ole sallittua. Oikeudenmukaisilla rangaistuksilla osoitetaan, että lakia rikkova joutuu kärsimään yhteiskunnallisesti oikeassa suhteessa tekoonsa nähden. (Helsingin yliopisto, 2021, rikoksantorjuntaneuvos, 2021.)

Rikoslaista ilmenee muun muassa jokaiselle rikosnimikkeelle säädetty tunnusmerkistö sekä minimi- ja maksimirangaistus (Rantaeskola, 2019, 28).

Mahdollisessa oikeudenkäynnissä tuomari punnitsee rikoksen tunnusmerkistön täyttymistä vertaamalla rikoksessa käytettyä tekoapaa rikokselle säädettyyn tunnusmerkistöön. Teon vaarallisuus ja vakavuus otetaan huomioon, kun määrätään rangaistusta. Näin valitaan rangaistuslaji, joka voi olla sakosta vankeusrangaistukseen. (Helsingin yliopisto, 2021.)

Rangaistukset on kirjattu lakiin teon eli rikoksen vakavuuden mukaan. Lievemmästä rikoksesta seuraa lievempi rangaistus, käytännössä siis sakko. Kun taas vakavammasta rikoksesta seuraa ankarampi rangaistus, ehdollista tai ehdotonta vankeutta. Rangaistuksissa on otettu huomioon suhteellisuusperiaate ja yhdenvertaisuusperiaate, jotka määrittävät sen, että rangaistuksen on oltava suhteessa tehdyn rikoksen vaarallisuuteen ja vakavuuteen. (Eml.)

Suomessa rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on elinkautinen vankeus. Ruumiillista rangaistusta tai kuolemantuomiota ei ole Suomessa käytössä. Toisin sanoen Suomessa ei tarvitse tulla ruoskituksi, nöyryytetyksi tai kuolla rangaistuksensa suorittaakseen. Ja vastaavasti, kuten aiemmin jo todettiin, rikoksesta selviää lievimmillään rahallisella korvauksella. (Eml.)

Elinkautisen minimipituus Suomessa on 12 vuotta vankeutta ja armahdusta voi hakea Helsingin hovioikeudesta. Myös presidentti voi yksittäistapauksessa armahtaa hakijan. (Juhola 2019.)

3.1 Lain syntyminen

Suomessa eduskunta säätää uudet lait ja muuttaa vanhoja lakeja hallituksen esityksestä tai kansanedustajan aloitteesta. Lakien säätäminen tapahtuu täysistunnossa, jonka jälkeen esitys lähetetään valiokuntaan (LaV), joka tekee esityksestä mietinnön. Sitten esitys palaa takaisin täysistuntoon. Täysistunnossa lakiesitys käsitellään kahteen kertaan. Ensin käsitellään asiat, jotka koskevat lain sisältöä ja pykälää. Tässä vaiheessa lakiin voidaan vielä tehdä muutoksia. Myöhemmin lakiehdotus käsitellään vielä toisen kerran, jolloin lakiehdotus joko hyväksytään tai hylätään. Jos eduskunta hyväksyy lain, sen voimassaolon vahvistaa vielä Suomen tasavallan presidentti. (Eduskunta, 2021.)

Lain esitöitä ovat komitean, toimikunnan tai työryhmän mietinnöt ja jatkovalmistelussa syntynyt aineisto, hallituksen esitykset, eduskunnan täysistuntokeskusteluissa esitetyt kannanotot ja eduskunnan hyväksymät lausumat. Esitutkinta ja pakkokeinolainsäädännössä on viitauksia Euroopan ihmisoikeus tuomioistuimen (EIT) ratkaisuihin, sekä ylempien laillisuusvalvojien (valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen) kannanottoihin. (Eduskunta, 2021.)

3.2 Rikosnimikkeistä ja tulkinnasta

Monet rikokset edellyttävät tahallisuutta, jotta niistä voitaisiin rangaista. Rikoslaisissa kerrotaankin, että laissa tarkoitettu teko on vain tahallisenä rangaistava, jollei toisin mainita. Myös tuottamuksesta voidaan joissakin tapauksissa rangaista, esimerkiksi kuolemantuottamus. (RL, 3: 5–7 §.) Poliisin on pystyttävä näyttämään toteen teon tahallisuus (Rantaeskola 2019, 67–70).

Törkeä varkaus: Henkilö, joka anastaa erittäin arvokasta omaisuutta tai aiheuttaa uhrille erityisen tuntuva vahinkoa, käyttää hyväkseen uhrin avutonta tai hädänalaista tilaa, varustautuu teon toteuttamiseksi vaarallisella välineellä, murtautuu asuttuun asuntoon, on tuomittava törkeästä varkaudesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Lisäksi rikokseen liittyvien yksityiskohtien on kokonaisarvostelussa oltava törkeitä. (Rikoslaki 28 luku 2§.) Törkeässä varkaudessa suunnitelmallisuus, anastetun omaisuuden arvo sekä tekotapa näyttäytyvät enemmän kuin perusmuotoisessa varkaudessa. Toisen henkilön avuttoman tilan hyväksikäytöllä tarkoitetaan sairaudesta, iästä tai muusta vastaavasta johtuvaa tilaa, jonka takia uhri ei ole pystynyt estämään varkautta. Varkautta varten aseistautuminen täyttää törkeän varkauden tunnusmerkistön, esinettä (ase, räjähdde) ei varsinaisesti tarvitse edes käyttää. (Salminen, Dia s. 7.)

Rikoslaisissa ei ole määritelty rahallista arvoa erittäin arvokkaalle omaisuudelle. Käräjäoikeuden ratkaisussa (R 17/426) vastaaja tuomittiin törkeästä varkaudesta, kun hän oli anastanut 9.500 euron arvoisen moottoripyörän. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, että moottoripyörä ei ollut erittäin arvokas ja tuomio muuttui varkaudeksi. (KKO: 2019:46.)

Hallituksen esityksessä (HE 66/1988 vp s. 37) on todettu, että anastetun omaisuuden arvon tulisi olla vähintään 10.000–15.000 markkaa. Korkein oikeus katsoi, että inflaatiokehityksen johdosta arvo vastaisi nykyrahassa 3.000–4500 euroa (v.2019). Lakivaliokunta on ottanut kantaa ja mietinnössä (LaVM 6/1990 vp s. 7) on todettu, että hallituksen esityksen perusteluissa esitetty raja oli inflaatiokehityksen vuoksi jäänyt liian alhaiseksi. Ansiotason muutokseen suhteutettuna summa olisi lähempänä 4500–6700 euroa.

Tämä ylittää reippaasti 9.500 euron moottoripyörän arvon, mutta KKO:n ratkaisussa teko ei ollut törkeä, koska hallituksen esityksessä mainitut markkamäärät eivät kuitenkaan vastanneet sitä, mitä rahamäärää eduskunta on lakia säätäessään tarkoittanut pidettävän erittäin arvokkaan omaisuuden rajana. KKO katsoi, ettei ollut aihetta pitää 9.500 euroa erittäin arvokkaana. Näin ollen vastaaja syyllistyi vain varkauteen. (KKO2019:46.) Törkeän varkauden raja ylittyy, kun omaisuuden arvo on vähintään 13.000–15.000 euroa. (Salminen, Dia s. 7.)

Vastaavasti Itä-Suomen kärjäoikeuden ratkaisussa (R 12/205) vastaajat ovat syyllistyneet törkeään varkauteen. A, B ja C ovat yhdessä murtautuneet D:n hallitsemaan lukittuun kerrostaloasuntoon ulko-oven kirveellä ja sorkkaraudalla rikkomalla. He ovat yhdessä anastaneet D:n lääkkeitä, stereot, digiboksin, DVD-soittimen ja siideriä. Uhri (D) on joutunut pakenemaan naapuriasuntoon. Uhri on saanut takaisin stereolaitteen, digiboksin ja DVD-soittimen ja kadoksiin jääneen omaisuuden arvo on ollut ainoastaan 31 euroa.

Kärjäoikeus katsoo, että D:n asuntoon murtautumisen tarkoituksena on ollut etsiä tiettyä henkilöä ja anastaa asunnosta omaisuutta. Koska varkaudessa rikoksenteijät ovat murtautuneet asuttuun asuntoon ja varkaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, vastaajat ovat menettelyllään syyllistyneet törkeään varkauteen. (HO 20.11.2012 980.)

Varkaus: Henkilö, joka anastaa toisen hallusta irtainta omaisuutta, on tuomittava varkaudesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi. (Rikoslaki 28 luku 1§). Henkilön on tiedettävä omaisuuden kuuluvan toiselle ja näin ollen teon on oltava tahallinen. Varkauden lievempi tekomuoto on näpistys. Varkauden, törkeän varkauden ja näpistyksen erottaa omaisuuden arvo tai tekotapa. (poliisi, 2020). Näpistyksessä anastetun omaisuuden yläraja on noin 500 euroa, ja tätä arvokkaamman omaisuuden anastamisessa on kyse pääsääntöisesti varkaudesta (Salminen, Dia s.7).

Esimerkiksi muutaman kympin arvoisen paidan anastaminen kaupasta ei ole varkautta, sillä anastus on voinut olla hetkellinen päähänpisto, vaikkapa takin alle piilottamalla. Vastaavasti, jos paita olisi anastettu piilottamalla se foliolla vuorattuun kassiin, varkauden tunnusmerkistö olisi täyttynyt. Kassin vuoraaminen foliolla olisi tehty anastamistarkoitusta varten, joten suunnitelmallisuus olisi ilmeinen.

Aikaisemmin mainitussa asuntoon murtautumistapauksessa Itä-Suomen hovioikeuden (HO980) ratkaisu oli, että vastaajat eivät olleet syyllistyneet törkeään varkauteen. Hovioikeus on perustellut, että asuntoon murtautumishetkellä juuri anastamistarkoitus jäi näyttämättä. Asianomistaja oli joutunut pakenemaan naapuriasuntoon, jolloin hänellä on ollut perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa puolesta. Näiden osalta HO katsoo törkeän kotirauhan rikkomisen täyttyvän.

Laitteiden osalta anastus on vaatinut sähköjohtojen irrottamista seinästä ja laitteita on jouduttu erikseen kantamaan ajoneuvoon. Tästä johtuen vastaajat olivat tietoisia toistensa toimista ja ovat toimineet yhteisymmärryksessä. Hovioikeus katsoo, että tällä menettelyllään he ovat syyllistyneet varkauteen. (HO 20.11.2012 980.)

Törkeä pahoinpitely: Jos pahoinpitelyssä aiheutetaan vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy. Lisäksi tunnusmerkistö täyttyy, jos rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä käyttäen. Rikoksen on myös oltava kokonaisuutena törkeä, jolloin rikoksesta epäilty on tuomittava törkeästä pahoinpitelystä vähintään yhdeksi vuodeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi vankeuteen. (Rikoslaki 21 luku 6 §.) Törkeässä pahoinpitelyssä ei riitä läpsäys tai lyöminen, vaan teon on oltava törkeämpi. Teko voi olla pitempiketoisempi tai aggressiivisempi, kuin perusmuotoisessa pahoinpitelyssä.

Helsingin kärjäoikeuden ratkaisussa (R2009/185) henkilö A oli syyllistynyt törkeään pahoinpitelyyn lyömällä B:tä puisella pesäpallomailalla jalkaan ja päähän. Pään kohdistuneen iskun seurauksena B:lle oli tullut otsaan vertavuotava haava. Tämän lisäksi A oli pahoinpidellyt B:n toisen kerran lyömällä tätä kolme kertaa vasaralla takaraivoon. B oli iskujen johdosta menettänyt tajuntansa, ja hänelle oli tullut vertavuotavia haavoja. (KKO 2009:79.)

Kärjäoikeus katsoi molempien pahoinpitelyiden kohdistuneen päähän ja olleen kokonaisarvostelun törkeitä. Vastaaja syyllistyi molemmilla kerroilla törkeään pahoinpitelyyn. Hovioikeus ei muuttanut kärjäoikeuden tuomiota. (KKO 2009:79.)

Pahoinpitely: Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava *pahoinpitelystä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (Rikoslaki 21 luku 5 §). Pahoinpitely tapahtuu yleensä satuttamalla lyöden tai potkien, mutta myös tahallinen HIV:n tartuttaminen toiselle henkilölle täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Perusmuotoinen pahoinpitely ei aina edellytä näkyviä vammoja, vaan esimerkiksi toisen saattaminen tiedottomaan tilaan lääkkeitä käyttämällä on pahoinpitelyä. (Salminen, Dia s.11–14.)

Korkeimman oikeuden ratkaisussa (KKO 2009:79) katsottiin, että edellä mainituissa pahoinpitelyissä A on syyllistynyt kahteen erilliseen pahoinpitelyyn, joten käräjäoikeuden tuomiota lievennettiin ja rangaistusta alennettiin.

A oli ensimmäisessä pahoinpitelyssä lyönyt B:tä pesäpallomailalla päähän ja toisessa vasaralla. Rikoslain mukaan törkeä pahoinpitely täyttyy, jos on käytetty ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä. KKO katsoi, ettei pesäpallomaila tai vasara hengenvaarallinen väline. (KKO 2009:79.) Pesäpallomailalla tai vasaralla päähän lyöminen voi helposti aiheuttaa hengenvaaran. Tapauksessa tämä ei ollut kuitenkaan ratkaisevaa, koska säännöksessä tarkoitetun hengenvaarallisen välineen oltava nimenomaan ampuma- tai teräaseeseen rinnastettava.

Koska pahoinpitelyt olivat tapahtuneet lyhyen ajan sisällä, tuomiossa otettiin huomioon rikoslain 7 luvun 6 §:n ja 7 §:n yhteisrangaistuksen kohtuus. KKO alensi vankeustuomion 1 vuosi 3 kuukautta vankeutta. (KKO 2009:79.)

4 RIKOSPROSESSUAALLISET PAKKOKEINOT

“...Kaikkien pakkokeinojen edellytyksenä on sen asteinen todennäköisyys rikoksesta, että esitutkinnan aloittamiseen on edellytykset” (Fredman ym. 2020, 32).

Edellä mainitussa virkkeessä on hyvin ilmaistu pakkokeinon edellytys yhteen lauseeseen. Kuten lauseesta käy ilmi, rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttö tulee kysymykseen vasta, kun epäillyn rikoksen esitutkinta on alkanut. Alustavan tutkintaselvityksen eli esiselvityksen vaiheessa pakkokeinot eivät tule kysymykseen. Alustavan selvityksen vaiheessa käytettävissä ovat PolL:n ja ETL:n valtuuttamat toimenpiteet. (Fredman ym. 2020, 32.)

Pakkokeinot ovat toimenpiteitä, joita poliisi voi pakkokeinolain nojalla suorittaa rikoksen selvittämiseksi. Pakkokeinojen tarkoitus on taata rauha rikosasian selvittämiseen, antaa poliisille aikaa kerätä näyttöä ilman, että epäilty pääsee vaikuttamaan todisteiden keräämiseen. Pakkokeinojen avulla myös rikoksella hankittu omaisuus voidaan pitää turvassa, ja selvittää omaisuuden oikea omistaja. Rikoksen tehnyt ei saa hyötyä rikoksestaan ja pakkokeinot takaavat sen, että rikoksen tekijä ei pääse käyttämään rikoksella hankkimaansa omaisuutta. Tarvittaessa pakkokeinojen avulla voidaan myös estää rikollisen toiminnan jatkuminen. Rikosprosessissa pakkokeinojen käyttö edellyttää aina sitä, että rikos on tapahtunut tai ainakin vähintään tulee olla syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Pakkokeinojen käyttämisestä päättävät tutkinnanjohtajat tai tuomioistuin. POV päättää useiden pakkokeinojen käyttämisestä mutta tietyissä pakkokeinoissa tuomioistuin tekee päätöksen pakkokeinon käyttämiselle POV:n vaatimuksesta (Tuomioistuinlaitos.)

Pakkokeinot, kuten nimikin jo viittaa, voidaan suorittaa kohdehenkilölle pakotetusti ilman hänen suostumustaan. Ilman PKL:n suomia oikeuksia puuttua ihmisten oikeushyviin, poliisin teot olisivat rikollisia. Siksi pakkokeinojen käyttö on erittäin tarkoin säädeltyä. Pakkokeinoja käytetään esitutkinnan aikana, mutta niitä voidaan käyttää myös myöhemmässä vaiheessa, aina siihen asti, kunnes tuomioistuimen päätöksellä seuraamusten täytäntöönpano alkaa.

Pakkokeinojen käyttämisellä on myös tärkeä osa näytön hankkimisessa ja varmistamisessa. Useiden pakkokeinojen käyttämisen tarkoitus on turvata todistusaineiston saaminen ja pitää todistusaineisto koskemattomana. (Rantaeskola, 2019, 274, Fredman ym. 2020, 679–680, Tolvanen & Kukkonen 2011, 184.)

Pakkokeinot jaetaan kolmeen osaan:

- Vapauteen kohdistuviin pakkokeinoihin, joissa ihmisen vapautta tai liikkumisvapautta rajoitetaan. Tällaisia ovat kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen, matkustuskielto ja tutkinta-aresti.
- Omaisuteen kohdistuviin pakkokeinoihin, joissa ihmisen omaisuutta hallinnoidaan poliisiin toimesta: Vakuustakavarikko, takavarikko, tutkimuspaikan eristäminen, paikkaan kohdistuva etsintä ja tiedon jäljentämistä (laite-etsintä).
- Salaisiin pakkokeinoihin, kuten telepakkokeinot, tarkkailutyypiset pakkokeinot ja erityiset salaiset pakkokeinot. (Fredman ym. 2020, 688–689). Näitä salaisia pakkokeinoja käsittelemme myöhemmin työssämme erikseen.

Kaksi ensimmäistä pakkokeinoryhmää ovat ns. avoimia pakkokeinoja, joissa kohdehenkilö on tietoinen pakkokeinojen käytöstä ennen suorittamista tai suorittamisen aikana (Fredman ym. 2020, 690).

Pakkokeinojen käyttämistä ohjaa myös niiden ajallinen vaikutus. Lyhytkestoisia pakkokeinoja ovat nimensä mukaan pakkokeinot, jotka kestävät suhteellisen lyhyen aikaa, kuten kotietsintä ja henkilöön kohdistuva etsintä (henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus) jne. Pitempikestoisia pakkokeinoja ovat pakkokeinot, jotka kestävät suhteellisen pitkän aikaa, kuten pidättäminen, vangitseminen, takavarikko ja telekuuntelu jne. Pidempikestoisille pakkokeinoille on kuitenkin määritetty enimmäiskesto, joita tuomioistuin voi perustellusti jatkaa.

Pakkokeinojen käyttämisen oikeellisuutta ja tarpeellisuutta voidaan vielä jälkeen päin arvioida tuomioistuimessa. Muutoksenhakumahdollisuuden turvin pakkokeinojen kohteella on mahdollisuus ilmaista tyytymättömyytensä. (Fredman ym. 690–691.)

4.1 Henkilönkatsastus

Henkilönkatsastus (PKL, 8:32) on henkilöön kohdistuvaa etsintää ja rikoksesta epäillyn kehoon voidaan suorittaa tutkimuksia. Katsastuksessa puututaan henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen ja vapauteen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että häneltä voidaan ottaa verinäyte, jokin muu tarvittava näyte tai tutkia hänen kehon onkalonsa. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 323.)

Henkilönkatsastuksen tekemisestä päättää pääsääntöisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 332). Henkilönkatsastuksen tekemiselle voi olla monia syitä. Voidaan haluta selvittää rikokseen liittyviä vammoja (haavat, mustelmat) ja jälkiä (eritteet, veri) tai löytää kehon onkaloihin mahdollisesti piilotettuja aineita ja esineitä. Henkilönkatsastukseen kuuluvat myös virtsa-, hius- tai sylkinäytteen ottaminen tai kliininen humalatilantutkimus esimerkiksi rattijuopumustilanteissa. (Fredman ym. 2020, 1043–1044.)

Henkilönkatsastuksessa puututaan ankarasti henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen, siksi pääsääntö on, että sen saa suorittaa vain rikoksesta todennäköisin syin epäiltyyn henkilöön. Henkilönkatsastus tehdään esineen, jonkin tiedon tai sellaisen asian selvittämiseksi, jolla voi olla näyttöarvoaan vaikutusta rikoksen selvittämiseen. Tästä voidaankin tehdä johtopäätös, että henkilönkatsastusta suoritettaessa kohdehenkilö on lyhytaikaisesti menettänyt vapautensa toimenpiteen suorittamisen ajaksi. (Fredman ym. 2020, 1043.)

Pääosin henkilönkatsastus saadaan tehdä rikoksesta epäillylle vain, jos on todennäköisiä syitä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen, josta ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Henkilönkatsastuksen saa kuitenkin aina tehdä rattijuopumuksesta tai huumausaineen käyttörikoksesta epäillylle, vaikka niiden rangaistusasteikko onkin matalampi. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 325.)

Poliisimies saa itse tehdä päätöksen henkilönkatsastuksesta, kun rikoksen epäillään olevan huumausaineen käyttörikos tai rattijuopumus. Silloin ei tarvitse pyytää POV:n lupaa kokeeseen nautitun alkoholin tai muun huumausaineen toteamiseksi, koska käytännössä ainoa tapa varmistaa testin ja tuloksen oikeellisuus on ottamalla verikoe tai tarkkuusalkometrin käyttäminen. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 328, 332.)

Joissakin tapauksissa epäillylle saadaan tehdä henkilön katsastus ilman, että todennäköiset syyt täytyvät. Tällaisissa tapauksissa edellytyksenä on, että erittäin pätevin perustein voidaan olettaa löytyvän jokin tärkeä, tutkintaa edistävä tai rikosasiassa näyttönä toimiva asia. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 325.)

Henkilönkatsastukseen liittyvän tutkimuksen saa suorittaa vain samaa sukupuolta oleva henkilö, sääntö ei kuitenkaan koske terveydenhuollon ammattilaisia. Mikäli tutkimuksen suorittaa muu, kuin terveydenhuollon henkilöstöön kuuluva, voi olla viisasta pyytää joku todistamaan tutkimuksen oi-

keellisuus. Mikäli kohdehenkilöä joudutaan riisuttamaan, on katsastus suoritettava sitä varten varatussa erillisessä tilassa, jossa riisuttamisen saa tehdä poissa ylimääräisiltä katseilta. Riisuttajan tulee olla aina samaa sukupuolta, kuin riisutettava. Henkilönkatsastuksen suorittamista saa olla valvomassa eri sukupuolta kohdehenkilön kanssa oleva henkilö vain verinäytteen ottamisessa, kliinissä humalatilatutkimuksessa, puhalluskokeessa sekä sylkinäytteen ottamisessa. Huomioitava, että vain lääkäri saa suorittaa sellaisen henkilönkatsastuksen, jossa vaaditaan lääketieteen ammatilaisen lausuntoa. (Fredman ym. 2020, 1051.)

Henkilölle, jota ei epäillä rikoksesta saadaan suorittaa henkilönkatsastus, jos sen suorittamisella on erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseen. Tapahtuneen rikoksen on oltava niin vakava, että siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Henkilöstä saadaan ottaa DNA-näyte, ruutisavunäyte tai suorittaa muu vastaavanlainen tutkimus, jopa ilman hänen suostumustaan. Henkilön oikeuksiin puuttuessa on kuitenkin pystyttävä perustelemaan, miksi tutkinnan kannalta on välttämätöntä ottaa kyseiset näytteet. Syyttömien henkilöiden näytteet tuhotaan ja heistä kerätyt tutkintatiedot hävitetään heti, kun asialle on saatu jonkinlainen päätös. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 325.)

4.2 DNA (Henkilörekisteröinnin yhteydessä)

Rikoksesta epäilty voidaan rekisteröidä poliisin tuntomerkkirekisteriin ja siitä säädetään PKL 9:3 § seuraavasti:

” Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäilystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä ja rikosentekijöiden rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäytteen, valokuvan sekä tuntomerkkitiedot.” (PKL, 9:3.1.)

Poliisi voi kuitenkin ottaa henkilötuntemerkit myös muusta kuin rikoksesta epäilyltä, jos rikostutkinnalla on painavat syyt sen ottamiselle ja jos rikos on sellainen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta (PKL, 9:3.2).

Henkilötuntemerkit voidaan ottaa tunnistamista-, rikoksen selvittämistä tai epäillyn rekisteröintiä varten. Kaikki rikoksesta epäillyt henkilöt voidaan rekisteröidä poliisin tuntomerkkirekisteriin riippumatta rikoksen rangaistusasteikosta silloin, kun henkilörekisteröinti ei sisällä erityistä henkilönkatsastuksen lajia, eli DNA-näytteen (sylkitikkunäyte) ottamista. (Fredman ym. 2020, 1052, 1054.)

DNA-tunnisteen määrittämiseksi sylkitikkunäyte voidaan ottaa epäilyltä tuntomerkkien yhteydessä, kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta (PKL, 9:4.1). Käytännössä tämä koskee rikoksia, jotka ovat perusmuotoisia tai törkeitä. Rikoksien lievissä tekemuodoissa ei voida ottaa DNA-näytettä rekisteröinnin yhteydessä. DNA-tunnisteen määrittämisestä henkilörekisteröinnin yhteydessä päättää POV. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, s.326, 332.)

Suomessa rikospaikoilta kerätyt DNA-näytteet sekä epäillystä rikoksentekijästä otetut sylkinäytteet lähetetään tutkimuksiin Keskusrikospoliisin rikostekniseen laboratorioon. Näytteenoton jälkeen näytteet tallennetaan poliisin omaan rekisteriin ja niitä käytetään PoL 1 §:n mukaisesti poliisin tehtävien hoitamiseksi, vertaamalla rikospaikalta taltioituja näytteitä tallennettuihin sylkinäytteisiin. (Sippola, 2021.) Rekisteriin tallentamisesta säädetään tarkemmin asetuksessa poliisin henkilörekistereistä 2 luku 2 § 7 momentissa.

Rikospaikalta löydetystä DNA-näytteestä ei saa tallentaa muuta henkilökohtaista ominaispiirrettä kuin sukupuolen. Nykypäivänä näytteestä olisi mahdollista saada selville epäillyn ihon-, hiusten- ja silmien väri, ikä ja jopa mahdolliset sairaudetkin. (Rimpiläinen, 2021.) Poliisin kannalta kyseisten tietojen selvittäminen olisi kannattavaa, varsinkin tuntemattomaksi jääneestä DNA-näytteestä, mutta lainsäädäntö kuitenkin estää selvittämisen ja tallentamisen (PKL, 9:4.3).

Lainsäädäntö henkilötietojen käsittelystä lisättiin pakkokeinolakiin 9:3.3:n vasta vuonna 2019 (2019/624). Lain mukaan poliisi ei saa tallentaa DNA:sta taltioituja henkilökohtaisia ominaisuuksia sukupuolta lukuun ottamatta. Hallituksen esityksessä tarkoin rajoitettua tallentamista perusteltiin siten, että sen on täytettävä Euroopan unionin tietosuojalakiin asettamat vaatimukset henkilötietojen käsittelyssä (HE242/2018, 7,113).

DNA näyttönä: Henkilörekisteröinnin yhteydessä otetuista sylkinäytteistä taltioidaan henkilön DNA ja sitä verrataan rikospaikoista kerättyihin DNA-tuloksiin. DNA-tunniste voidaan kerätä ja analysoida mistä tahansa ihmisen kudoksesta tai eritteestä. Tippa verta riittää DNA-määrittämiseen analysointiin. DNA:n tutkiminen on niin kehittynyttä, että keskimääräinen todennäköisyys siihen, että sama DNA löytyisi kahdelta eri henkilöltä, pois lukien mahdollisesti identtiset kaksoset, on yksi miljardista biljoonasta. (Sajantila 2020.)

DNA-näytteiden avulla voidaan tutkia rikostapauksissa paikalla olleita henkilöitä, mutta ei rikoksen tekotapaa. Rikospaikalta otettujen DNA-näytteiden tutkimustulokset jaetaan kolmeen eri tulokseen: Tulokseton, poissuljenta sekä ei poissuljenta.

- **Tulokseton** tulos tarkoittaa sellaista näytettä, jota ei ole syystä tai toisesta voitu analysoida. Näyte on voinut ollut sellainen, ettei se ole täyttänyt laatukriteeriä tai tunniste on ollut epäselvä.
- **Poissuljenta** tuloksella tarkoitetaan sellaista tulosta, jossa poissuljetaan tekijän olo rikospaikalla. Samalla se on peruste rikoksentekijän vapautumiselle.
- **Ei poissuljettu** tarkoittaa sellaista tulosta, jossa epäillyltä otetussa näytteessä ja rikospaikalta löytyneessä näytteessä on sama DNA-tunniste.

DNA:n löytyminen rikospaikalta ei kuitenkaan korvaa ikinä muuta näyttöä. DNA on herkkä kulkeutumaan (kontaminaatio) paikasta toiseen, joten joissakin tapauksissa sen selittäminen, että miten DNA:ta voi löytyä rikospaikalta, voi olla helppoakin. (Sajantila, 2020.)

4.3 Laite-etsintä

Laite-etsintä on pakkokeino, jota käytetään tiedon etsimiseksi matkapuhelimesta, tietokoneesta tai muusta vastaavasta laitteesta. Laite-etsintä koskee tietoa, joka on laitteessa etsintähetkellä ja tietoa, joka saapuu laitteeseen etsinnän aikana. Laite-etsintä ei siis tarkoita laitteen takavarikoimista ajan kanssa tutkimiseksi, vaan laitteesta löytyvän tiedon takavarikoimista tai sieltä löytyvän asiakirjan jäljentämistä. Etsintä saadaan kohdistaa tietoihin, jotka ovat laitteessa etsinnän tekemisen aikana ja tietoihin, mitkä tulevat laitteeseen etsinnän aikana. Laitteen yksilöintitietojen tarkasteleminen ei ole laite-etsintää. (Fredman ym. 2020, 1039, PKL 8:20.1, Tolvanen & Kukkonen 2011, 317.)

Laite-etsintä saadaan tehdä syytä epäillä -kynnyksen täytyttyä rikoksissa, joiden ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Laite-etsintä on mahdollista tehdä myös, mikäli selvitettävänä ovat oikeushenkilön tuomitsemiseen liittyvät asiat. Lisävaatimuksena kuitenkin on, että etsittävässä laitteessa voidaan olettaa olevan rikokseen liittyvää tietoa. Tai jos on syytä olettaa, että laite on anastettu, laite-etsintä voidaan suorittaa sen palauttamiseksi oikealle omistajalleen. Tällöin syy olettaa koskee puhelimessa olevia tietoja, joiden avulla omistaja voidaan selvittää. (PKL, 8:21.1–3, Tolvanen & Kukkonen, 2011, 318.)

On hyvä havaita, että paikkaan kohdistuvat etsinnät eivät automaattisesti sisällä laitteiden tutkimista. Laite-etsintä voidaan kuitenkin liittää paikkaan kohdistuviin etsintöihin, jos on perusteltu oletus, että kohteena olevassa tilassa on jokin tekninen laite, joka sisältää esitutkinnan kannalta merkittävää tietoa. Poikkeuksena paikkaan kohdistuva etsintä henkilön löytämiseksi, jolloin laite-etsintä ei ole mahdollinen. Jotta kotietsintä voitaisiin laittaa ulottumaan laite-etsintään, täytyy myös laite-etsinnän edellytyksien täytyä, eli vankeusrangaistuksen olla vähintään kuusi kuukautta. (PKL, 8:21.4, Tolvanen & Kukkonen, 2011, 319, Fredman ym. 2020, 1040.)

Pakkokeinolain 8 luvun 22 § antaa poliisille oikeuden ottaa laite haltuun ja mahdollisesti takavarikoidakin, jos laite-etsinnän tekeminen sitä vaatii. Laite on joka tapauksessa palautettava omistajalleen heti, kun tarvittavat toimenpiteet on tehty. Jos etsintää ei ole mahdollista suorittaa asiallisen ajan kuluessa, on laite takavarikoitava. (PKL, 8:22, Tolvanen & Kukkonen, 320.) Laite-etsintä on mahdollista tehdä myös etäetsintänä, jos laite ei ole poliisilla hallussa, mikäli etsintä on tehtävä kiireellisesti ja etsinnällä on rikostutkinnan kannalta osoitettu toimenpiteen tarkoituksellisuus (PKL, 8:27).

Laite-etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ainoa poikkeus päätöksenteolle on, jos asia koskee PKL 8:1.3 mainittua tietoa, eli erityistä kotietsintää. Silloin laite-etsinnän tekemistä

varten on haettava tuomioistuimen päätös, kuten erityiseen kotietsintäänkin. Salaisiin pakkokeinoihin liittyvät toimenpiteet ovat täysin eri asia, kuin laite-etsintä. Näitä pakkokeinoja ei saa käyttää ristiin oman mielensä mukaan. (PKL, 8:29, Fredman ym. 2020, 1042.)

Tiivistetysti laite-etsintää voisi kuvailla näin: Laite-etsinnän tarkoitus on saada näyttöä, taata prosessin häiriötön kulku eli tutkintarauha, mahdollistaa rikoksella hankitun omaisuuden palauttaminen oikealle omistajalle sekä estää rikoksesta hyötyminen ja rikollisen toiminnan jatkuminen.

4.4 Pidättäminen

Pidättäminen on henkilön vapautteen kohdistuva pakkokeino, jonka käyttämistä edellyttää aina, että on tapahtunut rikos tai vähintään on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen.

Poliisimiehellä on pakkokeinolain 2 luku 1 §:n mukainen kiinniotto-oikeus. Tämä tarkoittaa sitä, että poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni tapahtumapaikalta tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn. Rikoksesta epäilty voidaan ottaa kiinni myös, jos hänet on määrätty pidätettäväksi, vangittavaksi tai pidättämisen edellytykset muuten täytyvät (PKL 2:1.2).

ETL 6 luvun 5 §:n mukaan kiinniotettu henkilö on päästettävä vapaaksi viimeistään 12 tunnin kuluessa kiinniottamisesta, ellei pidättämisen edellytyksiä ole. Mikäli edellytykset pidättämiselle täyttyvät, henkilö voidaan pitää kiinni enintään 24 tuntia, jonka jälkeen hänet on pidätettävä. Pidätetty on joko vapautettava, tai esitettävä vangittavaksi viimeistään neljän päivän kuluttua kiinniottamisesta. Ensimmäinen päivä voidaan pitää kiinniotettuna, seuraavat kaksi päivää pidätettynä ja neljäntenä päivänä ennen kello 12.00, on esitettävä tuomioistuimelle vangitsemisvaatimus. (Fredman ym. 2020, 787.)

Rikoksesta epäilty on mahdollista pidättää, jos rikosasian tutkinta sitä edellyttää. Pidättämällä poliisi saa lisää aikaa asian tutkimiseen ja samalla pystytään varmistamaan, että epäilty ei pääse vaikeuttamaan asian selvittämistä pakoilemalla, sotkemalla todistusaineistoa tai vaikuttamalla muihin tapaukseen liittyviin henkilöihin. Pahimmillaan myös rikollinen toiminta saattaisi jatkua ilman pidättämistä.

Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämisen edellytykset ovat yleisiä tai erityisiä, ja niiden mukaan henkilö voidaan pidättää, jos:

1) Yleiset edellytykset

- Henkilön epäillään todennäköisin syin syyllistyneen rikokseen, josta säädetty lievin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

Tässä tapauksessa on oltava konkreettisia ja uskottavia tosiasioita henkilön mahdollisesta syyllisyydestä, joiden perusteella ulkopuolinen henkilökin voisi vakuuttua, että epäilty olisi voinut tehdä

kyseisen teon. Pidättämisessä ei vaadita näytön kelpaavan syytteen nostamiseen. (Tolvanen & Kukkonen. 2011, 217.)

Esimerkkejä rikoksista, joissa pidättämiseen riittää yleiset edellytykset:

Murha, murhan yritys, tappo, tapon yritys, surma ja sen yritys, törkeä raiskaus, törkeä rahanväärenys ja sen yritys, törkeä ryöstö sekä törkeä ihmiskauppa.

Nämä rikokset ovat niin törkeitä, että erityisiä edellytyksiä pidättämiselle ei tarvita. Kyseessä olevan rikoksen lievinkin rangaistus on itsessään niin ankara, että on ilmeinen vaara pakenemiselle, esitutinnan vaikeuttamiselle tai rikollisten tekojen jatkumiselle. (Fredman ym. 2020, 780.)

2) Erityiset edellytykset

Rikoksesta säädetty lievin rangaistus on alle kaksi vuotta vankeutta, mutta ankarin rangaistus on ainakin yksi vuosi vankeutta ja lisäksi on syytä epäillä, että;

- Epäilty pakenee tai yrittää vältellä esitutinnan ja rikosprosessin kulkua.

Jos henkilö tavoitetaan pakomatkalta, huomataan hänen valmistelleen pakenemista tai piilottelevan poliisilta tai hänellä ei ole mitään sitovaa suhdetta pysyä aloillaan, kuten työpaikkaa tai perhettä, jolloin hänelle on huomattavasti helpompaa paeta seuraamuksia. (Fredman ym. 2020, 778.)

- Epäilty pyrkii sotkemaan todisteita tai vaikeuttamaan rikosasian selvittämiseen mm. pelottelemalla/uhkaamalla asianomistajaa, todistajia tai muita asianosaisia tai hävittämällä/kätke-mällä todistusainestoa.

Piakkoin rikoksen tapahduttua on suuri vaara, että rikoksen tehnyt henkilö pyrkii joko piilottamaan tai hävittämään rikoksen todistusaineistoa. Epäillyn suuri intressi on päästä eroon tekovälineestä tai rikoksella saadusta hyödystä. Epäilty voi myös pyrkiä vaikuttamaan oman etunsa mukaisesti sellaisiin henkilöihin, joita tullaan kuulustelemaan rikosasiaan liittyen. Esimerkiksi uhkaamalla tai sopimalla kerrottavista asioista etukäteen. (Fredman ym. 2020, 778.)

- Rikollinen toiminta jatkuisi, jos henkilö päästettäisiin vapaaksi.

Pakkokeinolain valmistelutöissä painotetaan, että jatkamisvaara kohdistuu nimenomaan rikoslaissa rikoksiksi määritettyihin tekoihin (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 219). Jatkamisvaarassa saman rikoksen ei tarvitse jatkua, vaan pidättämisellä voidaan estää mahdollisuus toisen rikoksen toteuttamiseen. Esimerkiksi omaisuusrikoksen tehnyt henkilö uhkaa käyttää väkivaltaa muita asiasta tietäviä kohtaan ja on todennäköistä, että hän voisi uhkauksensa toteuttaa. (HE 14/1985, 49.)

Esimerkkejä rikoksista, joissa vaaditaan erityisiä edellytyksiä:

Heitteillepano, huumausainerikos, törkeä huumausainerikos, huumausaineen valmistelu ja sen yritys, huumausainerikoksen edistäminen, törkeä huumausainerikoksen edistäminen, ilmaliikennejuopumus, rattijuopumus, törkeä julkisrauhan rikkominen, junaliikennejuopumus, kalastusrikos, kavallus, törkeä kavallus ja sen yritys, vainoaminen, pakottaminen, panttivangin ottaminen jne.

On syytä epäillä -kynnys riittää näiden erityisten edellytysten perusteella pidättämiseen. Varsinaista vakuuttavaa näyttöä esimerkiksi rikollisen toiminnan jatkumisesta ei tarvitse olla. Pitää kuitenkin olla jokin puolueeton peruste, kuten tapaukseen liittyvät yksityiskohdat, henkilön käyttäytyminen tai muu ilmennyt asia, joka tukee pidättämisen perustelemista. Yksi perustelu riittää jo itsessään pidättämiseen, vaikka useampi perustelu saattaisi sopia tapaukseen. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 219.)

- Henkilö ei kerro omia henkilötietojaan tai antaa virheellistä tietoa poliisille.

Rikoksesta epäilty on poliisille tuntematon henkilö, eikä hän suostu kertomaan nimeään ja osoitetaan. Rikoksen vakavuudella ei ole tässä tapauksessa minkäänlaista merkitystä. PKL 2 luvun

5 §:ssä kerrotaan, että epäillyn kieltäytyessä antamasta henkilötietonsa tai huomataan hänen antaneen selvästi väärät tiedot, saadaan rikoksesta epäilty pidättää oikeiden henkilötietojen saamiseksi. Poliisi pyrkii selvittämään epäillyn henkilötiedot jo tapahtumapaikalla. (PKL, 2:5.1mom. 3.) Henkilötiedoilla tarkoitetaan nimeä ja osoitetta (Fredman ym. 2020, 780). Poliisilain 1 §:ssä sanotaan, että tehtävän hoitamiseksi on oikeus saada tiedot nimestä, henkilötunnuksesta, syntymäajasta ja paikasta, josta hänet tavoittaa (PoIL, 2:1.1).

Poliisilakiin perustuen henkilö voidaan ottaa kiinni ja pitää häntä kiinniotettuna 24 tuntia, ennen pidättämistä. Jos hänen henkilöllisyytensä ei selviä pidättämisen aikana, on hänet mahdollista myös vangita. Henkilöllisyyden selvittyä on henkilö päästettävä vapaaksi, jos pidättämiselle ei ole muita intressejä. (Fredman ym. 2020, 780–781, PKL, 2:1.2.)

- Henkilöllä ei ole Suomessa pysyvää asuntoa ja on todennäköistä, että hän poistuu maasta välttääkseen rikosprosessia.

Maasta poistumisen perusteluksi ei riitä pelkästään tieto siitä, että epäilty ei asu Suomessa, eikä hän ole Suomen kansalainen. Mahdollisesta pakenemisesta tulee olla jonkinlaista näyttöä. Lisäksi ennen pidättämistä tulisi yrittää sopia kohdehenkilön kotimaan viranomaisten kanssa osallistumisesta Suomessa käytävään esitutkintaan ja rikosprosessiin kokonaisuudessaan. Rikoksen on oltava suhteellisen vakava, jotta tällaisiin toimenpiteisiin ryhdytään. Mitkään lievät rikokset eivät tule kysymykseen pidättämisessä.

3) Muut edellytykset:

PKL 2 luvun 5 §:ssä pidättämiseen oikeuttavaa syytä epäillä -kynnystä kuvaillaan näin:

”Kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen on muuten 1 momentissa säädetyt edellytykset ja epäillyn pidättäminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.” (PKL, 2:5.5).

Lisäselvityksellä tarkoitetaan kirjaimellisesti jonkin tietyn eritellyn asian selvittämistä. Esimerkiksi tärkeän todistajan tavoittaminen ja kuulusteleminen, ennen epäillyn mahdollista vapaaksi päästämistä. Tai rikospaikan tutkiminen on vielä kesken, eikä sieltä ole saatu kaikkia näytteitä otettua. Oli syy lisäselvityksen tarpeeseen mikä tahansa heti, kun tarve ja perusteet pidättämiselle lakkaa, on epäilty vapautettava. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 221.)

Lähtökohtana on, että mikäli syytä epäillä -kynnys ei täyty, ei pakkokeinolain soveltamiselle pääsääntöisesti ole edellytyksiä. Kiinniotetun ja pidätetyn vapaudenmenetyksestä tulee ilmoittaa hänelle viipymättä sekä hänen läheiselleen tai muulle hänen osoittamalleen henkilölle. (PKL, 2:10.1.)

Jo aiemmin pidätettyä ja vapautettua henkilöä ei voida pidättää uudelleen samaan rikokseen, ellei ilmene jotakin uutta tutkinnallisesti ratkaisevaa seikkaa, joka ei aikaisemmin tutkinnassa ole tullut ilmi (PKL, 2:8).

Kun alle 15-vuotias henkilö tekee rikoksen, on hän rikollisesta teosta epäilty. Lainsäädännön mukaan alle 15-vuotiaat eivät ole vielä rikosoikeudellisessa vastuussa, joten heitä ei myöskään saa pidättää. Pakkokeinolain valmistelutöistä (HE 222/2010, 247) ilmenee, että säännös alle 15-vuotiaiden pidättämiskiellosta lisättiin pakkokeinolakiin omana momenttinaan selventämään tätä asiaa. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 221.)

5 SALAISET PAKKOKOKEINOT

Salaiset pakkokeinot eroavat rikosprosessuaalisista pakkokeinoista siten, että ne toteutetaan salaisina. Eli niin, ettei kohdehenkilö ole tietoinen häneen kohdistuneista pakkokeinoista. Rikosprosessuaalisissa pakkokeinoissa kohdehenkilöllä on oikeus saada tietoonsa, mistä häntä syytetään ja myös kirjallinen pöytäkirja pakkokeinon käytöstä. Salaisissa pakkokeinoissa kohdehenkilö saa tietää häneen kohdistetuista pakkokeinoista vasta esitutinnan päätyttyä ja poikkeustapauksissa salaisen pakkokeinojen kohteelle ei kerrota ollenkaan pakkokeinojen käytöstä.

Mikäli sama henkilö syyllistyy useampaan eri rikokseen, jokainen yksittäinen rikos käsitellään erikseen omana yksikkönään ja tarkastellaan mahdollisuudet käytettäville pakkokeinoille (Fredman, ym. 2020, 690–700, 705).

Salaiset pakkokeinot on jaettu kolmeen ryhmään:

- **Telepakkokeinot:** Telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, sijaintitietojen hankkiminen epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi sekä tukiasematietojen hankkiminen.
- **Tarkkailutyypiset pakkokeinot:** Suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen tarkkailu, - seuranta ja -laitetarkkailu sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilötietojen hankkiminen.
- **Eriyisen salaisiin pakkokeinoihin luokitellaan:** Peitetoiminta, valeosto, tietolähteen ohjattu käyttö sekä valvottu läpilasku. (Fredman ym. 2020, 689–705).

Käsitlemme kuitenkin vain taulukossamme olevat salaiset pakkokeinot, joita ovat: Televalvonta, televalvonta haltijan suostumuksella, telekuuntelu, tietojen hankkiminen kuuntelun sijasta, tekninen kuuntelu, tekninen laitetarkkailu, ja tekninen katselu.

Yleinen edellytys salaisten pakkokeinojen käytölle on, että käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Tämän lisäksi salaisia pakkokeinoja voidaan käyttää vain, jos niillä **voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys** rikoksen selvittämiseksi. Kynnys salaisten pakkokeinojen käyttämiseksi on suhteellisen korkea. Esimerkiksi asuntokuuntelun käyttäminen edellyttää, että se on **välttämätöntä** rikoksen selvittämiseksi. Salaisen pakkokeinon käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole. (PKL, 10:2.)

Salaisille pakkokeinoille ei voida myöntää lupaa, jos näyttöä voidaan hankkia muulla tavalla. Lupaa ei myönnetä myöskään sen perusteella, että niiden avulla saatu näyttö helpottaisi asian selvittämistä. Luvan vaatimuksena on, että ilman salaisten pakkokeinojen tuomaa apua asian selvittäminen olisi kohtuuttoman kallista ja työlästä tai tutkinnan pitkittymisestä aiheutuisi vaaraa. (Fredman ym. 2020, 705.) Salaisia pakkokeinoja ei saa käyttää ennen esitutkinnan aloittamista, mutta tiedonhankinta samoilla menetelmillä rikosten paljastamiseksi on kuitenkin mahdollista (PoL 5:2 §).

Rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tai vaaran torjumiseksi voidaan käyttää PoL 5:2 § mukaisesti salaisen tiedonhankinnan keinoja POV:n määräyksellä enintään kolme vuorokautta. Heti kun esiselvityksen tutkinnallinen tarkoitus on saavutettu tai perusteet pakkokeinolle loppuvat, on pakkokeinon käyttö lopetettava. Mikäli taas ilmenee, että rikos on tapahtunut, alkaa esitutkinta. Tällöin tuomioistuimesta pitää hakea uusi päätös pakkokeinolakiin perustuvalla salaisten pakkokeinojen käytölle PKL 10 luvun mukaisesti (PKL, 5:4). Erytishuomio, että telekuuntelua voidaan käyttää vain ja ainoastaan tuomioistuimen luvalla (Hankilanoja 2014, 78, Fredman ym. 2020, 682).

5.1 Televalvonta

Televalvonta on lievempi toimenpide, kuin telekuuntelu. Televalvonnassa haetaan tietoja televiestinnästä eli laitteen tunnistetietoja ja sijaintitietoja. Televalvontaa on myös se, jos kohteen puhelin tai laite suljetaan tilapäisesti poliisin toimesta. Käytännössä televalvonnassa haetaan kahden osapuolen välisistä puhelusta ja viesteistä jääneitä tietoja, mutta ei itse viestin sisältöä. Puhelu- ja viestitiedot voivat olla puheluiden kestoajkoja, puheluiden ja viestien lokimerkintöjä, liittymien puhelunumeroita, viestien lähettäjän ja vastaanottajan tietoja tai erilaisia käyttäjätunnuksia. (Helminen, 2002, 765.) Lisäksi televalvonnalla voidaan hakea telepäätelaitteen ja sen teleosoitteen sijaintitiedot (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 339–340).

Syytä epäillä -kynnyksellä saadaan epäillyn hallussa tai käytössä olevaan telepäätelaitteeseen tai teleosoitteeseen suorittaa televalvontaa ja hankkia sijaintitiedot, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Televalvonta saadaan tehdä myös, mikäli telesoitetta tai päätelaitetta käyttäen on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Lisäksi televalvontaa on mahdollista käyttää kaikkiin pakkokeinolain 10 luku 6 §:ssä lueteltuihin rikoksiin, joista taulukossamme on seuraavien tiedot: Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, parituksesta, lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tekoihin, huumausainerikoksesta ja törkeän ryöstön valmistelusta, vaikkei niiden rangaistusaste riittäisikään pakkokeinon käyttämiseen. (PKL, 10:6.2). Televalvonnan käytöstä päättää aina tuomioistuin.

Televalvonnan käyttöä kohdennetaan salaisissa pakkokeinolaissa 10 luvun 6 §:ssä seuraavasti:

*“Televalvonnalla tarkoitetaan **tunnistamistietojen** hankkimista viestistä, joka on lähetetty 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä **teleosoitteesta** tai **telepäätelaitteesta** taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen **sijaintitiedon** hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä... (PKL, 10:6.1).*

Tunnistamistiedolla tarkoitetaan teleyritykseen tallentunutta viestintäverkossa tapahtunutta tietoa, eli tilaajan tai käyttäjän välisten viestien siirtämistä ja jakelemista. Nämä tiedot liittyvät viestinnän keston, ajankohtaan, reititykseen, tai siirrettävän tiedon määrään, lähettäjän tai vastaanottajan päätelaitteen sijaintiin tietyn tukiaseman alueella, lähetettävään tai vastaanottavaan verkkoon ja yhteyden alkuun, loppuun tai keston. Hallituksen esityksessä mainitaan esimerkinomaisesti sähköpostiviestin tunnistamistiedoiksi viestin otsikkotiedot lähettäjistä ja vastaanottajasta. Lisäksi viestin tunnistamistietoja ovat viestin reittitiedot ja aikamerkinnot. (HE 224/2010, 96–97, 194.)

Teleosoitteella tarkoitetaan televerkkoon sisältyvää tietoa tai dataa, jonka perusteella voidaan käyttäjä yksilöidä. Tällaisia ovat sähköpostiosoitteet, teleliittymät, tai tallennetut rekisteröitymistiedot ja IP-osoitteet. (HE224/2010, 93.)

Telepäätelaitteella tarkoitetaan viestintään tarkoitettua laitetta, joka on liitetty viestintäverkon liittymään joko suoraan tai epäsuoraan. Telepäätelaitte on esimerkiksi puhelin. (Eml.)

Sijaintitiedolla haetaan telepäätelaitteen tai teleosoitteen sijaintia. Sijaintitiedoilla tarkoitetaan sijaintia, joka paikantuu maantieteellisesti. Sijainti voidaan selvittää tukiasemapaikannuksen tai satelliittipaikannuksen menetelmiä käyttäen. Käytännössä liittymä tai puhelin ottaa lähimmän tukiasema (puhelinmasto) signaalin ja tallentaa puhelimeen sen ajan, kuinka kauan on ollut yhteydessä kyseisessä signaalissa.

Hallituksen esityksessä sijaintitieto on tarkennettu siten, että teleosoitteen ja telepäätelaitteen sijainnilla voidaan hakea sen sijainnin leveys- ja pituusasteen, korkeus, matkan suunta ja paikkatiedon tarkkuus. Liittymä tai päätelaitte paikannetaan tietyllä hetkellä ja ajankohtana. (HE125/2003, 64.) Tästä syystä sijainti voidaan paikantaa erittäin tarkasti.

Sijaintitietoja voidaan hakea liittymään tai matkapuhelimeen samoilla edellytyksillä, kuin televalvonnassa on määritelty. Televalvonnan edellytysten lisäksi on oltava syy epäillä henkilön yrittävän karttaa esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä. Mikäli henkilö on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja on syytä epäillä hänen pakenevan rangaistuksen suorittamista, saadaan hänen sijaintitietonsa selvittää. Sijainnin selvittämisellä tulee tässä tapauksessa olla ratkaiseva merkitys hänen löytämisekseen. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 342.)

5.2 Televalvonta, teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Televalvonnasta teleosoitteen ja telepäätelaitteeseen haltijan suostumuksella säädetään salaisissa pakkokeinoissa 10 luvun 7 §:ssä (PKL, 10:7) sekä rikoksen estämiseksi poliisilaissa 5 luvun 9 §:ssä (PoL, 5:9).

Televalvonta haltijan suostumuksella tarkoittaa sitä, että teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen saa kohdistaa samoja toimenpiteitä, kuin tavallisessa televalvonnassa. Haltija vain antaa suostumuksensa pakkokeinon käytölle, joten se ei varsinaisesti ole hänen kannaltaan salaista. Suostumuksen valvonnalle voi antaa kuka tahansa rikokseen osallisena oleva tai asiaan jotenkin liittyvä henkilö.

Suostumuksen antamisen tulee olla vapaaehtoista ja suostumus on annettava ennen televalvonnan aloittamista. Henkilön tulee myös ymmärtää suostumuksensa merkitys ja tulevat toimenpiteet. Suostumuksen televalvonnalle voi antaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen tosiasiallinen haltija. Tosiassiallisella haltijalla tarkoitetaan henkilöä, jonka hallussa puhelin on ja joka käyttää puhelinta. Näin ollen yritys, joka omistaa puhelimen, jota työntekijä hallitsee, ei voi suostumusta antaa. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 341.)

Suostumusperusteisessa televalvonnassa tietoja voidaan hakea haltijan suostumuksella myös kahdessa rikoksessa, joissa ei ole käytetty telepäätelaitetta tai teleosoitetta. Tällaisia rikoksia ovat terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen tai seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, vaikkei niiden rangaistusaste riitä pakkokeinon käyttöön.

Rikoksen seurauksena kuolleen henkilön telepäätelaitteeseen tai teleosoitteeseen saadaan tehdä televalvonta tuomioistuimen päätöksellä ilman, että tarvitsee kysyä lupaa vainajan puolisoilta tai perillisiltä. (PKL, 10:7.)

Tuomioistuin päättää pakkokeinon käyttämisestä seuraavissa tapauksissa: Rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, telepäätelaitetta tai teleosoitetta on käytetty rikoksen tekemiseen tai kyseessä on terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen. (Fredman ym. 2020, 1097–1098.)

POV päätöksellä pakkokeinoa saadaan käyttää, kun telepäätelaitte tai teleosoite on oikeudettomasti toisen hallussa, kun on kyse telepäätelaitetta tai teleosoitetta käyttäen tehdystä; lähestymiskiellon rikkomisesta, -ilkevallasta ja -viestintärauhan rikkomisesta tai seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä. (Fredman ym. 2020, 1097–1098.)

5.3 Telekuuntelu

Telekuuntelulla tarkoitetaan yleiselle tai yksityiselle kuuluvan televerkon kautta liittymään tulevan tai siitä lähtevän viestin kuuntelua tai tallentamista viestin sisällön selvittämiseksi. Toisin sanoen telekuuntelu on puhelimen kuuntelua ja sitä voidaan käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 336–337.) Lupa telekuuntelulle voidaan myöntää enintään kuukaudeksi kerrallaan käräjäoikeudesta (30.12.2013/1146, PKL 10 luku 5 §).

Kuuntelua voidaan kohdistaa teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Salaisissa pakkokeinoissa 3 § säädetään telekuuntelusta seuraavasti:

“Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen...”
(PKL, 10:3.2).

Telekuuntelua voidaan kohdistaa PKL 10 luvun 3 §:ssä lueteltuihin useisiin **yksilöä ja yhteiskuntaa** vaarantaviin rikoksiin, joista listallamme ovat seuraavat: Törkeä sukupuoliseellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittäminen, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja törkeä lapsenraiskaus, tappo, murha, surma, törkeä henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, törkeä vapaudenriisto, ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, törkeä

ryöstö, törkeän ryöstön valmistelu, törkeä kiristys, törkeä kätkemisrikos, ammattimainen kätkemisrikos, törkeä rahanpesu, tuhotyö, törkeä tuhotyö, törkeä terveyden vaarantaminen ja kaappaus, törkeä vahingonteko, törkeä petos, törkeä kiskonta, törkeä rahanväärennys ja törkeä huumausainerikos.

Näiden rikosten lisäksi lupa telekuuntelulle voidaan antaa (listalta löytyvät rikokset): törkeän lahjuksen antamisesta, törkeästä kavalluksesta, törkeästä veropetoksesta, törkeästä avustuspetoksesta, törkeästä väärennyksestä, törkeästä lahjuksen ottamisesta, törkeästä virka-aseman väärinkäyttämisestä, jos rikoksilla on tavoiteltu erityisen suurta taloudellista hyötyä liike- ja ammattitoiminnan kautta ja rikos on tehty erityisen suunnitelmallisesti. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, s. 337.)

Telekuuntelu voidaan kohdistaa myös henkilöön, jonka henkilöllisyyttä poliisi ei vielä tiedä, mutta jota on syytä epäillä yhdeksi rikoksen tekijäksi. Esimerkiksi huume-erää kuljettaa joku henkilö, joka on yhteydessä telekuuntelun kohteeseen. Tämän kuljettajan henkilöllisyys on mahdollista selvittää kuuntelemalla alkuperäistä kohdetta. Jos ilmenee, että kyseinen henkilö ei olekaan osallinen keskustelussa, on kuuntelu lopetettava ja taltioidut tiedot hävitettävä. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 336.)

5.4 Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta

Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta tarkoittaa käytännössä viestien ja tunnistamistietojen takavarikoimista. Tämän pakkokeinon käytön edellytykset ovat sisällöltään samat, kuin telekuuntelussa. PKL 10:4 antaa oikeuden viestien takavarikoimiseen tai jäljentämiseen, jos pakkokeinolaissa (PKL 10:3) tarkoitetut viestit ja kyseisestä viestistä saatavat tunnistamistiedot eivät ole enää saatavana telekuuntelulla. Tällöin takavarikoiminen tai jäljentäminen voidaan toteuttaa yrityksen tai yhteisön hallusta. (Fredman, 2020, 1080–1082.)

Laissa sähköisen viestinnän palveluista 1 luku 3 § 27 mom. (917/2014) selvennetään: *”teleyrityksellä tarkoitetaan sitä, joka tarjoaa verkkopalvelua tai viestintäpalvelua ennalta rajaamattomalle käyttäjäpiirille eli harjoittaa yleistä teletoimintaa”*. Ja 1 luku 3 § 27 mom. *”yhteisötilaajalla tarkoitetaan viestintäpalvelun tai lisäarvopalvelun tilaajana olevaa yritystä ja yhteisöä, joka käsittelee viestintäverkossaan käyttäjien viestejä, välitystietoja tai sijaintitietoja”*.

Yksinkertaisesti sanottuna, jos epäilty on poistanut viestit puhelimesta tai tietokoneesta, ne saadaan takavarikoida poliisin haltuun teleyrityksen hallusta (Linnake, 2019). Tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta päättää tuomioistuin POV:n pyynnöstä.

5.5 Tekninen kuuntelu

Tekninen kuuntelu on käytännössä salakuuntelua teknisen laitteen avulla, jonka käyttämiseen PKL 10 luvun 16 § antaa valtuudet poliisille. Oikein toteutettuna tekninen kuuntelu ei täytä salakuuntelun

tunnusmerkistöä. Oikein toteutettu tarkoittaa sitä, että päätöksen kuunteluun on tehnyt tutkinnanjohtaja tai tarvittaessa tuomioistuin ja kuuntelu suoritetaan pakkokeinolain osoittamalla tavalla (HE 222/2010, 328). Jotta kuuntelua missään muodossa voitaisiin edes harkita suoritettavan, on rikoksesta säädetyn ankarimman rangaistuksen oltava lievimmilläänkin neljä vuotta vankeutta tai on oltava kyse niin sanotuista listarikoksista, jotka ilmenevät pakkokeinolaista (PKL, 10:16).

Teknisessä kuuntelussa pyritään kuuntelemaan ja nauhoittamaan rikoksesta epäillyn yksityistä keskustelua, osallistumatta kuitenkaan itse keskusteluun. Epäilty ei saa myöskään olla tietoinen siitä faktasta, että poliisi osallistuu keskusteluun kuuntelemalla. Kuuntelulla pyritään selvittämään epäiltyyn rikokseen liittyviä asioita. Tekninen kuuntelu tehdään teknisellä laitteella, ohjelmistolla tai menetelmällä (näiden toimintatapoja emme kuitenkaan tässä työssä avaa, koska työmme on julkinen). Myös viestin sisällön selvittäminen on teknistä kuuntelua. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 350-351.)

Jaottelimme teknisen kuuntelun selvyuden vuoksi kahteen osaan, joskin ne ovat myös pakkokeinolaissakin (PKL, 10 luku 16 ja 17 §) eroteltuina omina pykälinä. Teknistä kuuntelua on mahdollista kohdistaa asuttuun tai asumattomaan tilaan. Joten käsittelemme näitä nimityksiä tilakuunteluna ja asuntokuunteluna, koska haluamme tehdä selvän eron näiden kahden käsitteen välille. (PKL 10:16–17.)

Teknistä tilakuuntelua ei saa käyttää vakituiseissa käytössä olevaan asuntoon. Kuuntelua on kuitenkin mahdollista suorittaa tilaan tai paikkaan, jossa epäillyn voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Oleskelulla viitataan usein toistuvaan vierailuun kyseisessä tilassa tai paikassa, jota epäilty ei kuitenkaan käytä jatkuvaan asumiseen. Kun kuuntelun kohde poistuu keskustelusta lopullisesti, on tekninen kuuntelu lopetettava. (Tolvanen ym. 2011, 351.)

Välillä on hankala olla varma siitä, poistuuko kohdehenkilö keskustelusta lopullisesti vai käykö hän vain hetkellisesti jossakin. Hallituksen esityksessä kerrotaan, että kuuntelua ja tallentamista saa kohdistaa kyseiseen tilaan kohdehenkilön sieltä hetkellisesti poistuttuakin, koska ilman kuuntelua on mahdoton tietää, palaako henkilö kuunneltuun tilaan takaisin. Kuuntelussa saatu tai tallennettu materiaali, jossa epäilty ei ole osallisena on pääosin poistettava. (HE 222/2010, 329.)

Kuten ylempänä mainittiin, on rikoksen ankarimman rangaistuksen oltava vähintään neljä vuotta vankeutta. Lisäksi teknistä tilakuuntelua saa käyttää, jos on epäily panttivangin ottamisen yrityksestä, törkeän ryöstön valmistelusta, terrorismiin liittyvistä rikoksista, huumausainerikoksesta tai törkeästä tullirikoksesta.

Tutkinnanjohtaja päättää teknisestä tilakuuntelusta ja lupa voidaan antaa vain yhdeksi kuukaudeksi kerrallaan (PKL, 10:18).

Asuntokuuntelun erottaa tilakuuntelusta se, että asuntokuuntelussa kuunnellaan asuttua asuntoa, jossa epäilty vähintäänkin oleskelee toistuvasti. Rikosten on oltava hyvin törkeitä, että tuomioistuin antaa luvan asuntokuunteluun. Asuntoon kohdistuvan kuuntelun lisäedellytys on, että kyseisen kei- non käyttäminen on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi. (Fredman ym. 2020, 705, 1115.)

Koska asuntokuunteluun osallisiksi joutuvat muutkin asunnossa oleilevat tai asuvat, on päätösvalta pakkokeinon käytöstä tuomioistuimella. Lisäksi tuomioistuimen on määrättävä muiden asunnossa olevien ja myöskin epäillyn etuja valvomaan julkinen asiamies. Julkinen asiamies on yleisimmin asianajaja tai julkinen oikeusavustaja, joka on antanut suostumuksensa tehtävään. Käytännössä asiamies osallistuu oikeuskäsittelyyn, jossa esitellään vaatimukset ja perustelut asuntokuuntelulle. Asiamies voi imaista mielipiteensä pakkokeinon tarpeellisuutta käsitteleviin perusteluihin, vaatia ehtoja kuuntelun suorittamiselle tai vaikka kannella tuomioistuimen päätöksestä. (Fredman ym. 2020, 1115–1118.)

PKL 10 luvun 17 §:n mukaan asuntokuuntelua on mahdollista käyttää, jos kyseessä on jokin seuraavista rikoksista, jotka kaikki ovat listallamme: törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai törkeästä lapsenraiskauksesta, taposta, murhasta tai surmasta, törkeästä ihmiskaupasta, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta tai kaappauksesta tai törkeästä huumausainerikoksesta (PKL, 10:17). Tuomioistuimen päätöksellä teknistä tilakuuntelua voidaan käyttää myös rikoksesta epäiltyyn, joka on viranomaisten tiloissa vapautensa menettä- neenä (Fredman ym. 2020, 1113).

5.6 Tekninen laitetarkkailu

Teknisessä laitetarkkailussa pyritään tarkkailemaan rikoksesta epäillyn todennäköisesti käyttämään teknistä laitetta ja sen sisältämiä tietoja. Kaikenlaiset laitteet eivät kuitenkaan kelpaa tämän pakko- keinon kohteeksi, koska laitteen on oltava tietokoneeseen rinnastettavissa oleva laite, esimerkiksi älypuhelin. Laitteesta voidaan tarkkailla esimerkiksi sähköistä asiakirjaa tai miten epäilty käyttää laitetta. Pääsääntöisesti teknisen laitetarkkailun käyttämisestä päätöksen tekee tuomioistuin. Kii- reellisissä tapauksissa tutkinnanjohtaja, mutta viimeistään 24 tunnin aikana on lupa hyväksyttävä tuomioistuimessa. (Kukkonen & Tolvanen 2011, 355–358, Fredman ym. 2020, 1123–1125.)

Teknisen laitetarkkailun edellytykset rikoksen osalta ovat samat, kuin teknisessä kuuntelussakin. Tekninen laitetarkkailu on kuitenkin hyödyllinen siinä suhteessa, että sen käyttämiseen asutussa asunnossa ei tarvita erillistä lupaa. Tämä sen takia, että tekninen laitetarkkailu keskittyy vain kysei- sen laitteen tarkkailemiseen, siinä ei siis välitä kuvaa tilasta tai kuunnella tilaa. Huomioitava, että visuaalinen tai manuaalinen laitteen tutkiminen ei ole teknistä laitetarkkailua. (Fredman ym. 2020, 1123–1124.)

5.7 Tekninen katselu

Teknisellä katselulla tarkoitetaan katselua, joka kohdistuu rikoksesta epäiltyyn kameran tai muun vastaavan laitteen avulla. Katselua voi kohdistaa tilaan, jossa epäilty oleilee. Tilalla ei kuitenkaan tarkoiteta vakituista asuntoa. (Fredman ym. 2020, 1118, Tolvanen & Kukkonen, 2011, 353.)

Teknisessä katselussa paikkaan tai tilaan sijoitetaan tekninen laite, menetelmä tai ohjelmisto, jolla katselu suoritetaan kohdistetusti. Jos laite ei ole paikkaan sijoitettuna, vaan joku henkilö kuvaa kauempaa kamera kädessään, se ei ole teknistä katselua. Katselun tarkoituksena on myös se, ettei poliisi seuraa tapahtumia reaaliajassa paikan päällä, sillä näin toimittuna kyseessä olisi suunnitelmallinen tarkkailu tai tarkkailu. (HE 222/2010, 331–332.)

Kun laite on sijoitettu paikkaan tai tilaan, kysymyksessä ei ole lyhykestoinen tarkkailu ja tästä syystä tekninen katselu eroaa tarkkailusta ja suunnitelmallisesta tarkkailusta (Fredman ym. 2020, 1118). Hallituksen esityksessä (HE222/2010, 332) on lisäksi tarkennettu, että teknistä katselua voidaan suorittaa myös jo valmiiksi asennetuilla kameroilla, kuten kaupunkikameroilla, mikäli se voidaan kohdistaa rikosepäilyyn. Erityisesti hallituksen esityksessä korostettiin, ettei teknistä katselua, kuten ei mitään muutakaan salaista pakkokeinoa, saa missään olosuhteissa kohdistaa vapautensa menettäneen epäillyn ja hänen avustajansa väliseen keskusteluun. Painavista syistä katselua saa kohdistaa käymälöihin, pukeutumistiloihin sekä muihin vastaaviin tiloihin. Mikäli katselua ei kohdisteta pakkokeinon edellytysten määrittelemällä tavalla, voi syyllistyä RL 24:6 §:n mukaisesti salakatseluun. (HE 222/2010, 332.)

Teknisen tilakatselun edellytyksenä ovat rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta. Tämän rangaistusasteen rikoksien teknisestä katselusta päättää POV.

Jos katselu kohdistetaan kotirauhan suojaamaan paikkaan tai rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen epäiltyyn, edellytykset ovat samat, kuin telekuuntelun (PKL 10:16.3) kohdalla. Rikoksen on oltava sellainen, että siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai jokin pykälässä mainituista rikoksista. Näissä tapauksissa teknisestä katselusta päättää tuomioistuimisto POV:n esityksestä. (Fredman ym. 2020, 1119–1120.)

6 POHDINTA

Kumpikaan meistä ei ollut tehnyt opinnäytetyötä ennen, joten aluksi ajatuskin opinnäytetyön tekemisestä vähintäänkin arvelutti. Osittain siksi, että emme meinanneet keksiä meille sopivaa, ajankohtaista ja hyödyllistä aihetta. Lopulta päädyimme kokemuseräisen huomion johdattelemana ajatuksen rikosnimiketaulukosta. Aloitimme kirjallisuuden avulla tutustumaan opinnäytteen tekemiseen. Saimme jonkinlaisen käsityksen työn tekemisestä, mutta on myönnettävä, että taktiikkamme

oli enemmänkin sellainen, että tekemällä oppii. Työn edistyessä huomasimme omankin suhtautumisen muuttuvan alun ehkä kielteisestäkin asetelmasta uteliaan innostuneeksi.

Prosessin aikana havahduimme huomaamaan, kuinka vaikeaa lakien tulkitseminen toisinaan on. Joku saattaisi ajatella, että poliisin työ on helppoa. Tee vain niin, kuin laissa sanotaan. Huomasimme, että laissa sanotaan, vaikka ja mitä. Lakeja ei voida kirjoittaa sanatarkasti jokaiseen tilanteeseen sopivaksi, ja tämä jättääkin ison vastuun lain tulkitsijalle. Tietenkin kuten työstämme huomasimme, on lain tulkittamiseen tullut ajan kuluessa tiettyjä käytänteitä, joita noudatetaan. Mutta esimerkiksi termit ”todennäköistä” tai ”kokonaisuutena arvostellen” ovat jokaisen asian kohdalla käsiteltävä omanaan. Näihin termeihin vaikuttavat tapauksen ainutlaatuiset yksityiskohdat. Opimme, että lakia tulkittaessa on myös tulkittava sitä osaa tekstistä, joka ei niin sanotusti näy. Osaa, joka on jätetty avoimeksi juuri sen takia, että tulkinnalle jää varaa.

Lait muuttuvat tasaiseen tahtiin yhteiskunnan muuttuessa. Konkreettisesti havaitsimme tämän työtä tehdessämme. Rikoslaisissa säädetyn laittoman uhkauksen (pääosin asianomistajarikos) syyteoikeuteen on tulossa 1.10.2021 lisäys, jonka mukaan syyttäjä saa nostaa syytteen, mikäli laitton uhkaus kohdistuu henkilöön hänen työtehtävänsä tai virkansa hoitamisen vuoksi. Edellytyksenä on, että kyseinen rikoksentehtäjä ei työskentele samalle työnantajalle. Oli kannustavaa havaita, kuinka tarpeellista on päivittää tämän kaltaisia taulukoita. Otimme tämän laittoman uhkauksen syyteoikeuden muuttumisen huomioon taulukossamme.

Teimme huomioita myös asioista, joita oli vaikea käsittää. Esimerkiksi salaisilla pakkokeinoilla voidaan selvittää sellaisia asioita, joita ihmiset yrittävät pitää salassa. Kuitenkin pakkokeinolaissa on säädetty tarkasti, että jokainen salainen pakkokeino saa kohdistua omaan ”toimialaansa”. Esimerkiksi telekuuntelussa saadaan selvittää yksityisten viestien sisältä, mutta jos teknisessä laitotarkkailussa selviäisi viestin sisältö, olisi se tieto käytännössä hävitettävä. Toimintatavalla on siis iso merkitys näytön pitävyyden ja laillisuuden kannalta.

Mielestämme esittelemme teoriaosuudessa valitsemamme aiheet suhteellisen laajasti ja selkeästi. Tietenkään emme pystyneet käsittelemään jokaista aihetta äärimmäisen syvällisesti ja loppuun asti pureksien, koska työmme aihe oli niin laaja. Otimme asiakokonaisuudesta pieniä paloja, joiden avulla yritimme korostaa jokaisessa kohdassa mielestämme tärkeimpiä asiaan vaikuttavia yksityiskohtia. Tarkoituksemme oli tehdä työstämme sellainen, että sitä lukeva ymmärtää asian sisällön ilman suurempia älyllisiä ponnistuksia.

Uskomme työmme ja oman tekemisemme täyttävän opinnäytetyölle asetetut veloitteet. Osoituksena tästä päätelmästä olkoon myös se, että tätä pohdintaosuutta tehdessämme havahduimme huomaamaan, kuinka paljon olimme oppineet uutta tietoa sellaisistakin asioista, jotka vaikuttivat aluksi itsestään selviltä. Kaiken kaikkiaan olemme tyytyväisiä työmme toteutukseen ja syntyneeseen tuotteeseen, eli rikosnimikelistaan.

6.1 Haasteet

Taulukon suunnitteleminen oli suhteellisen helppoa ja visiomme oli selkeä. Ajattelimme, että merkitsemme vain kuhunkin rikosnimikkeeseen liittyvät tiedot ja pakkokeinojen edellytykset taulukkoon. Teoriaan tutustuessamme huomasimme, että asia ei ole aivan näin yksinkertainen. Esimerkiksi joissakin pakkokeinoissa tarpeeksi törkeä rikos antaa pakkokeinon käytölle edellytyksen sellaiseenaan, mutta pakkokeinoa on mahdollista käyttää myös muissa lievemmissä rikoksissa tietyin edellytyksin. Ratkaisimme asian tekemällä lisäsarakkeen listan loppuun, jossa ilmenee pakkokeinon käytölle asetetut tai huomioon otettavat poikkeavuudet.

Haasteelliseksi koimme myös taulukon toteuttamisen yhden A4 sivun kokoisena, koska taulukon tulostusversion täytyi olla luettavassa muodossa yhdellä sivulla. Tekstin koon oli oltava tiivistä taulukosta huolimatta kohtuullinen myös sähköisessä muodossa. Ratkaisimme asian kokeilemalla erilaisia toteutustapoja ja päädyimme valitsemaan mielestämme parhaan.

Haasteita kohtasimme myös kirjallisen tuotoksen tekemisessä. Lainsäädäntöjen tulkitseminen ja hallitusten esitysten ymmärtäminen vei tolkuttomasti aikaa. Halusimme esittää asiat työssämme mahdollisimman yksinkertaisesti, mutta huomasimme, että se ei aina ollut mahdollista, varsinkaan salaisten pakkokeinojen kohdalla. Salaiset pakkokeinot vaikuttavat käytöltään samanlaisilta ja tuntuu, että niiden käyttämisen ainoana erona on, että pääsääntöisesti eri nimisillä pakkokeinoilla saa selvittää eri tietoja. Avoimista lähteistä oli saatavilla hyvin niukasti tietoa siitä, miten salaiset pakkokeinot käytännössä eroavat toisistaan.

6.2 Luotettavuus

Opinnäytetyön produktissa on käytetty ainoastaan ajantasaista lainsäädäntöä, Rikoslaki 2020 -kirjaa sekä Finlex.fi -sivustoa. Kirjallisessa osuudessa olemme käyttäneet ajantasaista lainsäädäntöä, hallituksen esityksiä sekä aiheeseen liittyvää vanhempaakin kirjallisuutta. Lisäksi olemme hakenneet tietoa mielestämme virallisista lähteistä, kuten keskusrikospoliisin ja eduskunnan oikeusasiamiehen sivuilta.

Opinnäytetyömme on mielestämme luotettava. Perustelemme näkemystämme sillä, että vaikka joku toinen toistaisi tämän työn, ei sen lopputulos muuttuisi. Työmme produkti ja kirjallinen tuotos perustuvat täysin ajantasaiseen lainsäädäntöön. Omia näkemyksiämme asioista emme esittele teoriaosuudessa. Mahdollisesti kaikki teoriaosuudessa käyttämämme tieto ei perustu nykyaikaiseen tietoon, koska lähteenä on käytetty myös vuonna 2011 julkaistua teosta. Yritimme kyllä tarkistaa, että jokainen käsittelemämme kohta pitää paikkansa myös nykypäivänä. Varsinkin salaisiin pakkokeinoihin liittyen, lähteenä käytettyjen kirjallijoiden oma näkemys asiasta on voinut vaikuttaa

pakkokeinon käyttämisen tarkoituksenaan. Haastattelemalla asiantuntijoita olisimme saaneet vedenpitävää tietoa, siitä miten homma käytännössä toimii. Halusimme kuitenkin pitää työme täysin julkisena, joten tyydyimme kirjallisuuteen.

6.3 Taulukon hyödynnettävyys

Taulukosta voisi olla hyötyä varsinkin juuri poliisin työn aloittaneelle tutkijalle erityisesti tutkinnan alkuvaiheessa. Esimerkiksi, jos tutkijan työpöydälle ilmestyy lievä pahoinpitelyrikos, johon epäilty on kiinniotettuna. Taulukosta voidaan katsoa edellytys henkilörekisteröinnin yhteydessä DNA-näytteen ottamiselle. Taulukosta huomaa, että edellytystä ei ole, joten DNA-näytettä ei oteta rekisteröinnin yhteydessä.

DNA-näytteen ottamisen edellytys rikoksista, josta enimmäisrangaistus vähintään 6 kk vankeutta ja lievässä pahoinpitelyrikoksissa tuomittava rikosentekijä enintään sakkorangaistukseen. Edellä mainittua lausetta ei tarvitse muistaa ulkoa, vaan taulukosta tarkistaminen riittää.

Kun lievän pahoinpitelyn asianomistaja soittaa ja peruu vaatimukset, taulukosta voidaan jälleen tarkistaa, onko kyseinen rikos sellainen, jossa esitutkinta voidaan päättää välittömästi. Taulukko osoittaa, että kyllä, se on mahdollista mutta tiedossa on poikkeus. Lisätiedoissa on maininta, että lievä pahoinpitely on virallisen syytteen alainen rikos, jos kyse lähisuhdeväkivallasta. Tällöin esitutkinta suoritetaan loppuun saakka.

Tässä muutama esimerkki taulukkomme hyödynnettävyydestä käytännön työelämässä. Taulukon tarkoitus on säästää tutkijan kallisarvoista aikaa helpottamalla tiedon saantia.

Julkaisemme taulukon vain opinnäytetyömme yhteydessä, ja se on sieltä poimittavissa, jos joku kokee sen käytön hyödylliseksi.

6.4 Jatkotutkimusehdotus

Rikosnimiketaulukko on voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti päivitetty vuodelle 2021. Taulukon päivittäminen ajantasaisen lainsäädännön mukaiseksi tulevaisuudessa voisi olla hyvä jatkotutkimuksen aihe.

Taulukkoon voisi myös lisätä pakkokeinoja tai rikosnimikkeitä ja kertoa niiden edellytyksistä teoriassa. Taulukkoa voisi mahdollisesti muokata koko rikoslakia ja kaikkia pakkokeinoja käsitteleväksi.

LÄHTEET

Airaksinen, Tiina & Vilkkä, Hanna 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki, Tammi.

Eduskunta. Lakien säätäminen eduskunnassa. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/eduskunnan_tehtavat/lakiensaaminen/Sivut/default.aspx. Luettu 25.8.2021.

Fredman, Markku & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko 2020: Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki. Alma Talent

Haapaniemi, Lauri & Rantaeskola, Satu, 2019: Poliisiammattikorkeakoulun opetusmateriaali, Diaesitys. Esitutkinnat ja pakkokeinot. AmkRTesi3. Pakkokeinot ja tiedonhankinta – yleistä pakkokeinoista.

Hankilanoja, Arto 2014: Poliisin salainen tiedonhankinta, Helsinki Talentum Media.

HE 14/2013 Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain muuttamisesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi.

HE 66/2015 Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 99/2016 Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 125/2003 Hallituksen esitys Eduskunnalle sähköisen viestinnän tietosuojalaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 177/2018 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 222/210 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

HE 224/210 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

HE 242/2018 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Helminen, K. & Lehtola, K. & Virolainen, P. 2002: Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki: Kauppakaari, Lakimiesliiton Kustannus.

Helsingin yliopisto avoin yliopisto. Rikosoikeuden peruskäsitteitä – ja periaatteita. Luettavissa: <https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/oikeustiede/materiaali/osa5.html>. Luettu 17.8.2021.

Hovioikeuden ratkaisu HO 20.11.2012 980. Törkeä varkaus – asuttuun asuntoon murtautuminen, törkeä kotirauhan rikkominen. Itä-Suomi HO Diaari R12/205. Luettavissa: <https://finlex.fi/fi/oikeus/ho/2012/i-sho20120980>

Juhola, Teemu, 2019: Häkkäsen harkitsema ikuinen elinkautinen olisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastainen – Huomautuksia on jaettu useille maille. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10613309>. Luettu 16.8.2021.

KKO päätökset 2019:46, Törkeä varkaus – varkaus. Diaari R2017/426. Annettu 17.5.2019. Luettavissa: <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/1558003545456.html>. Luettu 3.9.2021.

KKO päätökset 2009:79. Törkeä pahoinpitely. Diaari R2009/185. Annettu 9.10.2009. Luettavissa: <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2009/20090079?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kko%3A2009%3A79>. Luettu: 2.9.2021.

Linnake Tuomas, 2019: Poliisille kaavaillaan oikeutta takavarikoida tuhotut viestit. Luettavissa: <https://www.is.fi/digitoday/tietoturva/art-2000001633407.html>. Luettu 27.8.2021.

Oikeusministeriö, Komiteamietintö 2009:2, Esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistus. Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietintö. 2009, Helsinki Edita Publishing. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76171/omkm_2009_2.pdf?sequence=1. Luettu 23.8.2021.

Poliisi 2020: Varkaus ja näpistys. Luettavissa: <https://poliisi.fi/varkaudet-ja-napistykset>. Luettu 3.9.2021.

Rantaeskola, Satu 2019: Rikos ja rikosprosessi. Warelia Tyrvää - Vammala - Sastamala, Helsinki 2019.

Rikoksentorjunta 2021: Teorioita rikollisuuden syistä. Luettavissa: <https://rikoksentorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista>. Luettu 5.9.2021.

Rikosuhripäivystys. Mitä tarkoittaa asianomistajarikos tai virallisen syytteen alainen rikos? Luettavissa: <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/usein-kysyttya/mita-tarκοittaa-asianomistajarikos-ja-virallisen-syytteen-alainen-rikos/>. Luettu 1.9.2021.

Rimpiläinen, T. 2021: Poliisi haluaa käyttöönsä mullistavan DNA menetelmän, mutta se voi olla laiton – sormenjälkitutkimus on suomen poliisissa hunningolla. Artikkelin luettavissa

<https://yle.fi/uutiset/3-11830094>. Luettu 8.8.2021.

Sajantila, A. 2020: Tippa verta kertoo, miltä rikollinen näyttää, lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. (24), 137 Luettavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo15972>. Luettu 1.8.2021.

Salminen, Päivi, Poliisiammattikorkeakoulun opetusmateriaali Rikosoikeus II, Dia ”Rikoslaki 28 luku Varkaudesta, kavalluksesta ja luvattomasta käytöstä” s.7-14.

Sippola, Erkki 2021: Poliisin dna-tutkimukset ovat lisääntyneet niin paljon, että keinon käyttöä rikostutkinnassa on jouduttu rajoittamaan. Dna-tutkimusten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa ja myös sormenjälkitutkimusten määrä on kääntynyt nousuun pitkän laskun jälkeen. Luettavissa <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/poliisi-kahlehtii-tehokkaimman-rikostutkintakeinonsa-kayttoa-dna-naytteiden-maaraa-rajoitettu/8167830#gs.a0zjws>. Luettu 4.9.2021.

Suomen laki Rikosoikeus ja oikeudenkäynti 2018: Helsinki, Alma Talent.

Syyttäjälaitos, Syyteoikeuden vanhentuminen. Syyttäjälaitos.fi. Luettavissa: <https://syyttajalaitos.fi/syyteoikeuden-vanhentuminen>. Luettu 9.8.2021.

Tolvanen, Matti & Kukkonen, Reima, 2011: Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Helsinki Talentum.

Tuomioistuinlaitos, 2021: Pakkokeinot. Luettavissa; <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiat/rikosasiat/pakkokeinot.html>. Luettu 10.9.2021.

Yli-Luoma, Pentti V.J, 2001: Ohjeita opinnäytetyön tekemiseen. Sipoo Multimedia & Distance Learning cop.

LIITE 1

Rikosnimiketaulukko